

Airi Hautamäki, Laura Hautamäki, Sinikka Maliniemi-Piispanen ja Leena Neuvonen

Kiintymyssuhteen välittyminen kolmessa sukupolvesta - äidinäitien paluu?

Tarkoituksena oli tutkia kiintymyssuhteen jakautumia ja välittymistä sukupolvelta toiselle, äidinäidiltä äidille ja lapsenlapselle. Kolmen sukupolven perspektiivissä jatkuvuus tarkoittaa äidinäidin ja äidin kiintymyssuhteen samankaltaisuutta ja edelleen niiden yhteyttä lapsen kiintymyssuhteeseen. Äidin, isän ja äidinäidin kiintymyssuhde arvioitiin äidin raskauden viimeisen kolmanneksen aikana sekä lapsen kiintymyssuhdetta äitiin yksivuotiaana ja isään puolitoistavuotiaana. Kolmevuotiaiden lapsen kiintymyssuhde äitiinsä ja isäänsä arvioitiin esikouluikäisen kiintymyssuhdemetelmällä. Tutkimuksessa oli mukana 34 perhettä; äidit, isät, äidinäidit ja syntyneet lapset muodostivat 135 hengen otoksen. Välttämishakuinen kiintymyssuhdetyömalli korostui, erityisesti isillä, kolmevuotiailla lapsilla ja äidinäideillä. Log-lineaarinen analyysi osoitti yksinkertaisen mallin selittävän kiintymyssuhteen välittymistä. Kolmen sukupolven välinen yhteys oli vielä vahvempi lapsen ollessa kolmevuotias. Vaikkakin tulokset osoittivat kiintymyssuhteen jatkuvuuden yli kolmen sukupolven, vastaavuudet olivat hieman alhaisempia kuin aikaisemmassa kolmisukupolvi tutkimuksessa.

*”Kun mummot kuolevat
heistä tulee kukkaniittyjä ja heinää
ja joistakin mummoista tulee puita
ja he humisevat lastenlastensa yllä,
suojaavat heitä sateelta ja tuulelta
ja levittävät talvella oksansa
lumimajaksi heidän ylleen.
Mutta sitä ennen he ovat intohimoisia.”*
(Eeva Kilpi, 1987,
Animalia, ”Mummografiaa”)

JOHDANTO

Välittykö kiintymyssuhde aina kolmanteen polveen?

”Katso lapsenlastasi, jos haluat tietää millainen vanhempi olet ollut” neuvoo kiinalainen sananparsi. Välittykö äidin kiintymyssuhde lapselle ja heijastuuko lapsenlapsessakin vielä äidinäidin tapa hahmottaa ja rakentaa läheisiä ihmissuhteita ja toimia näissä? Löytyykö sukupolvien välistä kiintymyssuhteiden jatkuvuutta? Jos näin, millaisin mekanismein kiintymyssuhde välittyy? Mary Ainsworthin (Ainsworth, Blehar, Waters & Wall, 1978) luotua vierastilanteen (Strange Situation, SSP) pienen lapsen kiintymyssuhteen tutkimiseksi ja Mary Mainin (Main & Goldwyn, painossa; Hesse, 1999) kehitettyä aikuiselle tarkoitettua kiintymyssuhdehaastattelun (Adult Attachment Interview, AAI) tuli mahdolliseksi tutkia, miten yksilön oletukset, työmallit itsestä suhteessa merkitykselliseen toiseen, kulkevat sukupolvesta toiseen. Useissa tutkimuksissa onkin käytetty rinnakkain lapsen kiintymyssuhdetta arvioivaa vierastilannetta (SSP) (Ainsworth, Blehar, Waters & Wall, 1978) ja aikuisen kiintymyssuhdetta arvioi-

vaa AAI-haastattelua (Main & Goldwyn, painossa; Hesse, 1999).

Kiintymyssuhteen välittyminen sukupolvelta toiselle on määritelty lapsen ja vanhemman kiintyvyyssuhdearvion välisenä vastaavuutena. Tutkimukset ovat osoittaneet 66–78%:n (keskiarvo 75%, van IJzendoornin, 1995, meta-analyytin tutkimus) vastaavuutta äidin kiintymyssuhdeluokituksen ja hänen 1-vuotiaan lapsensa vierastilanteessa osoittaman käyttäytymisen välillä. Tulokset ovat samansuuruisia riippumatta siitä, onko kysymys retrospektiivisestä (Main, Kaplan, & Cassidy, 1985), samanaikaisesta (Van IJzendoorn, Kranenburg, Zwart-Woudstra, van Bussbach, & Lambermon, 1991; Zeanah, Benoit, Barton, Regan, Hirshberg, & Lipsitt, 1993), prospektiivisestä (Fonagy, Steele, & Steele, 1991; Ward & Carlson, 1995) tai meta-analyytisistä tutkimuksista (van IJzendoorn, 1995).

Kiintymyssuhteiden siirtymistutkimuksen ainoa kolme sukupolvea kattava tutkimus on Benoitin ja Parkerin tutkimus vuodelta 1994. Siihen osallistuneet äidit ja äidinäidit kuuluivat ylempään keskiluokkaan. Benoit ja Parker löysivät korkean vastaavuuden äidinäidin ja äidin kiintymyssuhteen ja yksivuotiaan lapsen vierastilanteessa ilmaisevan kiintymyksen välillä. Kiintymyssuhteet luokiteltiin kolmiluokkaisesti (Georg, Kaplan, & Main, 1986; Main & Goldwyn, painossa). 77:n äidinäidin—äidin—lapsen ketjussa 65 prosenttia kiintymyssuhdeluokituksista vastasi toisiaan. Kaikkein pysyvin kolmen sukupolven yhdistelmä oli turvallinen kiintymyssuhde, B (lapsella) tai F (free, autonomous, Mainin ja Goldwynin aikuisen turvalliseen kiintymyssuhteelle käyttämä termi). Yksivuotiaan lapsen kohdalla turvallinen kiintymyssuhde voidaan määrittellä oletuksena tai työmallina hoitajan saatavillaolosta hädän hetkellä. Ristiriitaisen-vastustava (ambivalent-resistant) C-työmalli, jota aikuisten kohdalla kutsutaan lapsuuden tunneasetelmiin ”jumiutuneeksi” (preoccupied, Georg, Kaplan, & Main, 1986; Main & Goldwyn, painossa) siirtyi vähemmän vakaalla tavalla sukupolvesta toiseen. Kehitypsykologisesti kiinnostavaksi kysymykseksi nouseekin sen selvittäminen millainen kiintymyssuhteiden välittymisen kuvaus on Suomessa. Jos löytyy kiintymyssuhteiden samankaltaisuutta sukupolvesta toiseen, edetään kysymykseen, mistä se johtuisi.

Vanhempien sensitiivisyys – työmalleja välittävä mekanismi

Bowlbyn (1969/1982, 1980; Bretherton, 2005) käsitteitä käyttäen sukupolvesta toisiin välittyvät vanhempien kiintymyssuhdetta koskevat työmallit (working models of attachment). Lapsi kehittää vuorovaikutuksessaan vanhempiinsa oletuksia itsestään suhteessa tärkeisiin toisiin: olenko rakastettava, ilahtuvatko vanhempani minusta, onko maailma turvallinen paikka tutkia? (Ainsworth ym., 1978; Hautamäki, 2001). Vanhemmat viestivät omia työmallejaan lapselleen varhaisessa ja myöhemmässä vuorovaikutuksessa etenkin sen kautta, miten he vastaavat lapselleen tämän kokiessa hätää, eli silloin, kun lapsen kiintymysjärjestelmä virittyy. Kysymys on siitä, kokeeko lapsi, että vanhempi on saatavilla lapsen hätäntyessä. Lapsi alkaa rakentaa läheisiä suhteita koskevia työmallejaan niiden kokemusten pohjalta, joita hänellä on vanhempiensa saatavillaolosta erityisesti stressin kasvaessa. Vanhempien sensitiivisyyttä lapsen signaaleille (Ainsworth ym., 1978; De Wolff & van IJzendoorn, 1997; van den Boom, 1990, 1994, 1997; van IJzendoorn, Juffer, & Duyvesteyn, 1995; Riksen-Walraven & van Aken, 1997) onkin pidetty eräänä vanhempien omia työmalleja lapselle välittävänä mekanismina.

Ainsworthin alkuperäinen äidin sensitiivisyyden arviointi käsitti äidin kyvyn havaita ja tulkita pienokaisensa signaaleja oikein ja vastata niihin nopeasti, asianmukaisesti ja ennakoitavalla tavalla (Ainsworth, Bell & Stayton, 1974). Turvallisesti kiintyneet lapset ovat ensimmäisen elinvuotensa aikana kokeneet äitinsä sensitiiviseksi tarpeilleen ja rakentaneet työmalleja, joiden mukaan äitiin voi tukeutua. He kokevat voivansa ilmaista tunteitaan, myös pelkoa, kiukkua ja lohdun tarvetta, kun he ovat hädissään. Jo Bowlby (1982, 378) korosti, että: ”pienen lapsen kokemus häntä rohkaisevasta, tukea antavasta ja yhteistyökykyisestä *äidistä ja isästä* tarjoaa hänelle läheisiä ihmissuhteita koskevan, kehitystä edistävän mallin.” Ristiriitaisen-vastustavilla lapsilla on puolestaan yhden vuoden ikään mennessä ollut vaikea rakentaa työmalleja itsestä aktiivisina toimijoina suhteessa hoitajaansa. He ovat kokeneet hoitajansa vaikeasti ennakoitavaksi ja epäjohtomukaiseksi (Crittenden, 2008).

Ainsworth ym. (1978) yhdisti välttämishakuisen työmallin, A-tyypin synnyyn siihen, että äiti johdon-

mukaisesti hylki pienokaisensa tunteita koskevia signaaleja. Crittenden ja Claussen (2000a) erottavat kuitenkin normatiivisen välttämishakuisen kiintymyssuhdetyömallin (A1–2) ja pakonomaisemmin (compulsive) toimivan, lasta vaarantaviin olosuhteisiin sopeuttavan muodon (A3–A8). Heidän mukaansa A1–2-luokitus ei yleensä liity psykologisiin ongelmiin tai häiriöihin. A1–2 luokituksen saaneiden lasten vanhemmat ovat tarjonneet lapsilleen riittävästi suojaa; he vastaavat lapsen kielteiseen tunnetilaan, eli lapsen osoittamaan kiukkuun, pelkoon tai lohduntarpeeseen, silloin kun arvelevat, että lapsi on oikeasti hädässä. Mutta vanhemmat jättävät johdonmukaisesti reagoimatta siihen minä arvelevat olevan ”turhaa”, tilanteeseen nähden yliviritettyä ja aiheetonta tunneilmaisua. Jos siis vanhemmat arvelevat lapsen olevan turvassa, he jättävät reagoimatta lapsen kielteisiin tunnetiloihin (Crittenden & Claussen, 2000b). Turhasta ei pidä tehdä numeroa eikä reuhtoa! Lapsi oppii varhain itse säätelämään tunnetilojaan, ja erityisesti hillitsemään pelkoaan, vihaansa tai lohduntarpeeseensa liittyviä tunteita (Ainsworth ym., 1978), koska kokee, ettei näitä tunteita oikein voi jakaa vanhempien kanssa (Crittenden, 2006; Hautamäki, 2007).

Kiintymyssuhdetyömallien jatkuvuus yksilön elämänkaaressa?

Kiintymyssuhteen jatkuvuutta yli kolmen sukupolven voi selittää monin tavoin. Benoitin ja Parkerin (1994) kuvaama vahva kolmen sukupolven kiintymyssuhteen vastaavuus voi heijastaa vastaajien työmallien suhteellista pysyvyyttä yli elämänkaaren. Aikuisen kiintymyssuhteen pysyvyydestä on saatu ristiriitaisia tuloksia. Benoit ja Parker (1994) löysivät ylemmän keskiluokan otoksestaan 90 prosentin vastaavuuden äidin kiintymyssuhdetta koskevien kahden arvion välillä. Ensimmäinen arvio oli tehty raskauden viimeisen kolmanneksen aikana, toinen vuotta myöhemmin. Koska tulos kiintymyssuhdetyömallin pysyvyydestä yksilön elinkaaressa liittyy keskiluokkaiseen otokseen, havaittu jatkuvuus liittyy myös ympäristön pysyvyyteen (Crittenden, 2000c; Thompson, Lamb & Estes, 1982).

Schore (1994) selittää lapsen kiintymyssuhteen suhteellista pysyvyyttä jo varhaislapsuudessa muodostuvien, erityisesti affektiivisesta itsesäätelystä vastaavien aivojärjestelmien kehityksen pohjalta.

Kanta ei kuitenkaan ole saanut yksiselitteistä tukea ihmistä koskevasta kehityspsykologisesta tutkimuksesta. Affektiivisen itsesäätelyn kehityksessään varhain vaarantuneet lapset kuitenkin näyttävät kantavan suurempaa, suhteellisen pysyvää haavoittuvuutta tai haavoittumisalltiutta kuin keskiverto-oloissa kasvaneet lapset (Sroufe, Egeland, Carlson, & Collins, 2005).

Kun pienen lapsen kehityksessä katsotaan kiintymyssuhteen kehitystä varhaislapsuudesta aikuisikään, ei aina löydy jatkuvuutta yksivuotiaana ja puolitoistavuotiaana arvioidun ja nuorena aikuisena arvioidun kiintymyssuhde(AAI)-luokituksen välillä. Samaan aikaan näyttää pitävän paikkansa se, että vanhempien osoittaman varhaisen sensitiivisyyden ja lapsen myöhemmän kiintymyssuhteen välillä on jatkuvuutta (Grossmann, Grossman & Kindler, 2005). Kolmannesta ikävuodesta lähtien ennusteet lapsuusajan kiintymyssuhteesta aikuisen kiintymyssuhteeseen kuitenkin alkavat tarkentua (Grossmann, Grossmann & Kindler, 2005; Weinfield, Sroufe & Egeland, 2000). Pitkittäistutkimukset (Fagot & Pears, 1996) viittaavat kuitenkin vain kohtuulliseen kiintymyssuhteen jatkuvuuteen (46–55 %) varhaislapsuudessa. Lapsen kiintymyssuhteen pysyvyys näyttääkin liittyvän erityisesti hoivaympäristön pysyvyyteen ja on suurempaa normatiivisissa keskiverto-otoksissa, joissa myös olosuhteiden pysyvyys useimmiten on suurempi. Esimerkiksi kiintymyssuhteen pysyvyys 12 ja 18 kuukauden välillä on myönteisessä yhteydessä perheen sosioekonomiseen asemaan ja kielteisessä yhteydessä riskitekijöihin, kuten parisuhdeongelmiin ja parisuhteen purkautumiseen, lapsen laiminlyöntiin tai pahoinpitelyyn (Belsky, Campbell, Cohn & Moore, 1996; Egeland & Farber, 1984; Thompson, Lamb & Estes, 1982; Vaughn, Egeland, Sroufe & Waters, 1979; Vondra, Hommerding & Shaw, 1999).

Turvallinen kiintymyssuhde oli yleisin luokitus Benoitin ja Parkerin (1994) otoksessa. Kiintymystä koskevien työmallien välittyminen samankaltaisina sukupolvesta toiseen voi myös olla vähäisempää kulttuurissa, jossa turvallisesti kiintyneiden osuus on pienempi (Crittenden, 2000c; Crittenden & Claussen, 2000b) kuin mitä kansainväliset keskiverto-otoksia koskeneet ja myös meta-analyttiset tutkimukset ovat antaneet aiheen olettaa (Ainsworth ym., 1978; van IJzendoorn & Kroonenberg,

1988; van IJzendoorn, Sagi & Lambermon, 1992; van IJzendoorn & Sagi, 1999). Tavallisin suomalaisten taaperoikäisten työmalli näyttää tutkimusten mukaan olevan A1–2 eli niin sanottu normatiivinen välttämishakuinen (Moilanen ym., 2000; Crittenden, 2000a, b, c).

Perinnöllisten tekijöiden sukupolvesta toiseen tuottamaa mahdollista pysyvyyttä on tutkittu tarkastelemalla aikuisten temperamentti- ja piirteiden (Buss & Plomin, 1984) yhteyksiä heidän AAI-luokitukseensa, mutta merkitseviä yhteyksiä ei ole löytenyt (DeHass, Bakermans-Kranenburg & van IJzendoorn, 1994). Van IJzendoorn, Bakermans-Kranenburg & Sagi (2006) toteavat, että käyttäytymisgeneettinen tutkimus viittaa siihen, että kiintymyssuhteet ovat pääosin vuorovaikutuksen eivätkä perimän tulosta. Niinpä kiintymyssuhteen sukupolvien yli ulottuvan jatkuvuuden voidaan olettaa liittyvän siihen, että hoivaava aikuinen vuorovaikutuksessaan lapsensa kanssa luo uudelleen omia työmallejaan läheisistä ihmissuhteista. Tämä näyttää tapahtuvan herkemmin, jos hoivaympäristö ja kasvatustoiminnan puitteet säilyvät samoina sukupolvesta toiseen.

Hypoteesit

Benoit & Parker (1994) osoittivat kiintymyssuhde-työmallien kolme sukupolvea kattavan jatkuvuuden. Otos kohdistui vakaisissa oloissa eläviin, ylemmän keskiluokan perheisiin, joiden kiintymyssuhdejakautuma oli turvalliseen suuntaan painottunut. Suomessa yhteiskunnallinen muutos, etenkin kaupungistuminen, on ollut nopeaa viimeisen viidenkymmenen vuoden aikana, Ingoldin (1997) mukaan jopa kiivastahtisempaa ja intensiivisempää kuin muissa läntisen Euroopan maissa. Jokainen sukupolvi on elänyt ja kasvattanut lapsensa uudenlaisessa, edellisestä ja seuraavasta sukupolvesta poikkeavassa tilanteessa (Anttonen, 1998). Siksi Suomi on, kehityksen ekologiankin kannalta (Bronfenbrenner, 1979, 1999), mielenkiintoinen tutkimusmaa tutkittaessa kiintymyssuhteiden jatkuvuutta.

Benoit & Parker tutkivat kiintymyssuhteen jatkuvuutta lasten ollessa yhden vuoden ikäisiä. Tässä tutkimuksessa kiintymyssuhteen kolme sukupolvea kattavaa jatkuvuutta tarkastellaan lapsen ollessa sekä yksi- että kolmevuotias. Benoitin ja Parkerin

tulosten pohjalta tehtiin seuraavat aineistonkeruuta ja aineiston analyysejä suuntaavat tutkimusole- tukset:

- Kiintymyssuhde välittyy äidiltä lapselle siten, että heidän työmallinsa vastaavat toisiaan [äiti-lapsi suhde]
- Kiintymyssuhde välittyy äidinäidiltä äidille siten, että heidän työmallinsa ovat samankaltaisia [äidinäiti-tytär suhde],
- Kiintymyssuhde välittyy kolmessa sukupolve- ssa, mutta kiintymyssuhteen pysyvyys kolmes- sa sukupolve- ssa on vähäisempää kuin Benoitin ja Parkerin (1994) tutkimuksessa [äidinäiti-tytär- lapsenlapsi suhde].
- B-tyypin pysyvyyden oletettiin olevan yhdis- telmistä pysyvin.

Keitä tutkittiin?

Kahta normatiivista eli keskiverto-otosta seurattiin äidin raskauden viimeisestä kolmanneksesta lapsen kolmevuotisikään. Normatiivisen otoksen käsitteellä tarkoitetaan kiintymyssuhdetutkimus- ssa aineistoa, jonka kokoamisen perusta ei ole kliininen. Tavoitteena oli saada näyte tavallisista ihmisistä, jotka odottavat ja saavat lapsia. Suomessa tämä perusjoukko voidaan tavoittaa äitiys- neuvoloissa, jota pääosa suomalaisista odottavista perheistä käyttää sosiaali- ja terveydenhuollon normaalipalveluna.

Terveydenhoitajat äitiysneuvoloissa jakoivat kaikille kävijäperheille kirjallisen, pitkäaikaistutkimusta esittelevän kutsun. Valintakriteerejä olivat:

- pari oli aviopari tai asui yhdessä,
- odotti ensimmäistä lastaan,
- tuleva äiti ja isä olivat vähintään 18-vuotiaita,
- äidinäiti suostui tutkimukseen.

Vapaaehtoisuusperiaatteen pohjalta Joensuun kaupungin äitiysneuvoloiden kautta ilmoittautui 15 paria. Helsingin kaupungin äitiysneuvoloiden kautta ilmoittautui 19 paria. Joensuun otos koostui 15 perheestä ja 15 lapsesta sekä 14 äidinäidistä, yhteensä 59 henkilöä. Helsingiläinen otos koostui 19 perheestä lapsineen ja äidinäiteineen, yhteensä 76 henkilöä. Kokonaisuudessaan otos koostui 34 perheestä: äideistä, heidän kumppaneistaan ($N=34$), syntyneistä lapsistaan ($N=34$) ja äidinäideistä ($N=33$), yhteensä 135 henkilöstä.

Melkein puolet pareista oli naimisissa, loput parit asuivat yhdessä. Tutkimuslapsen ollessa kolmevuotias, 74% pareista oli naimisissa, kaksi yhdessä elävää paria oli eronnut, ja loput asuivat edelleen yhdessä. Äitien ikä vaihteli 19–35 vuoden välillä ($KA=27.57$, $KH=4.31$) ja keskiarvo oli lähellä suomalaisten ensisynnyttäjien ikää. Kaikki lapset olivat täysi-ikäisiä, terveitä lapsia. Raskausviikot vaihtelivat 37–42 välillä, $KA=40.09$ viikkoa. Lasten syntymäpaino vaihteli 2.4–4.43 kg välillä, $KA=3.53$ kg. Poikia oli 41%.

Äitien koulutustaso oli merkittävästi korkeampi (74%:lla oli ylioppilas- tai yliopistotutkinto) kuin heidän äideillensä. Äidinäideistä 27% oli ylioppilastutkinnon suorittaneita. Äitien koulutustaso oli melkein merkittävästi korkeampi kuin heidän kumppaniensa. Isistä 43%:lla oli ylioppilas- tai yliopistotutkinto. Joensuussa vanhempien koulutustaso oli hiukan korkeampi kuin vastaavien ikäkohorttien koulutustaso, kun taas äidinäitien koulutustaso vastasi samojen ikäkohorttien koulutustasoa Pohjois-Karjalassa. Äideillä painottui korkeasteen koulutus, isillä ja äidinäideillä keskiasteen koulutus. Helsingissä äitien, isien ja äidinäitien koulutustaso oli hiukan korkeampi kuin vastaavien helsinkiläis-kohorttien. Helsingin otoksen äidinäitien koulutustaso oli korkeampi kuin maan vastaava. Joensuulaisen ja helsinkiläisen otoksen koulutustasot eivät eronneet merkittävästi toisistaan. Otoksesta kokonaisuudessaan on luettavissa koulutustason nopea nousu sukupolvesta toiseen ja kaupunkiin muuttaneen äidin ja isän sukupolven melko korkea koulutustaso.

Molemmissa otoksissa äidinäidit usein asuivat haja-asutusalueilla, ja moni äideistä oli varttunut maaseudulla. Tyttären edustivat usein ensimmäistä kaupunkisukupolvea. Kukaan äidinäideistä ei jakanut samaa taloutta tyttärensä kanssa. Usein he asuivat eri paikkakunnilla. Otoksen äidit ja isät voidaan koulutuksen pohjalta lukea keskiluokkaan ja monelle heistä oli ominaista muutto maaseudulta kaupunkiin, mihin liittyi koulutuksen avulla tapahtuva sosiaalinen nousu. Vaikka otos koottiin äitiysneuvoloiden kautta, joissa lähes kaikki odottavat äidit käyvät, tutkimus tavoitti kuitenkin paremmin koulutetut vanhemmat, joita kiinnosti osallistuminen tällaiseen tutkimukseen ja tutkimuksen tulokset. He ehkä kokivat voivansa avata kotinsa tutkijoille, jotka kiinteästi seurasivat heidän elämäänsä yli

kolme vuotta ja olivat yhteydessä myös äidinäitiin. Tutkimus edellytti etenkin vanhemmilta pitkäaikaisista sitoutumista ja kiinnostusta: säännöllisten kotikäyntien hyväksymisen, syvähaastatteluihin osallistumisen, vanhempi-lapsivuorovaikutuksen videoinnin sekä laboratoriokäynnit. Pieni kato osoitti vanhempien sitoutumisen korkean asteen. Kato koostui yhdestä äidinäidistä, joka kuoli ennen AAI-haastattelua. Lisäksi yhden kolmevuotiaan lapsen PAA-arviointi jäi tekemättä perheen muuton takia. Analyysit suoritettiin eri menetelmillä saatujen koehenkilömittausten pohjalta. Perheiden lukumäärä on yleensä 34, mutta joskus 33 edellä kerrotuista katosyistä.

TUTKIMUKSEN SUORITTAMINEN

Adult Attachment Interview (AAI)-menetelmällä (George, Kaplan & Main, 1996; Main & Goldwyn, painossa; Hesse, 1999; Crittenden, 2004a) arvioitiin äidin, äidinäidin ja isän kiintymyssuhdetyyppiä. Äidin, isän ja äidinäidin AAI-haastattelut suoritettiin raskauden kolmannessa kolmanneksessa, yleensä vastaajien kotona. Lapsen ensimmäisen ikävuoden aikana tehtiin kaksi kotikäyntiä, vauvan ollessa 7 viikkoa ja 6 kuukautta. Silloin tutkittiin CARE Index-arvioinnilla (Crittenden, 2004b) vanhempien sensitiivisyys lapsen signaaleille (Hautamäki, 2008a,b). Vierastilannemenetelmällä (SSP) (Ainsworth ym., 1978) arvioitiin pienokaisen kiintymyssuhde 12 kuukauden iässä äitiinsä ja 18 kuukauden iässä isäänsä. Esikouluikäisen kiintymyssuhdearviointi, PAA (Crittenden, 1995) äidin ja isän kanssa suoritettiin lapsen ollessa kolme vuotta. Äidin ja isän vierastilanteen välillä vanhemmat täyttivät yhdessä CBCL-lomakkeen. (Achenbach & Rescorla, 2000).

ARVIINTIMENETELMÄT: MITEN TUTKITTIIN?

Strange Situation (SSP; Ainsworth, Blehar, Waters & Wall, 1978) on laboratoriossa toteutettava, videoitu kahdeksasta kolmen minuutin episodista koostuva, 12–20 kuukauden ikäisille taaperoilta tarkoitettu tutkimusmenetelmä, jossa stressiä kohotetaan asteittain. Menetelmällä tutkitaan, millaisiin strategioihin taapero kasvavaa stressiä kokiessaan pyr-

kii pitämään yllä ja turvaamaan kiintymyshahmonsa fyysistä ja psyykkistä saatavillaoloa (Ainsworth ym., 1978). Lapsen käyttäytymisen pohjalta ero- ja yhteenpalaamisen tilanteissa voidaan erottaa kolme lapselle ominaista tapaa käsitellä kiintymyssuhteitaan koskevaa informaatiota, tässä kehitysvaiheessa proseduraalisen muistijärjestelmän tasolla (Tulving, 1985; Ainsworth ym., 1978; Crittenden, 1994, 1997):

Turvallisesti kiintyneet, B (1–4)-tyypin lapset käyttävät vuorovaikutuksessa selkeitä tunnetiloistaan viestiviä signaaleja. Kun lapsen stressi nousee, lapsen käyttäytymisessä on havaittavissa painopisteen siirtyminen ympäristön tutkimisesta kiintymyssuhteen varmistamiseen; lapsi hakee läheisyyttä vanhempaansa, esimerkiksi hakee suoraa katsekontaktia ja pyrkii syliin (Ainsworth ym., 1978).

Välttämishakuisilla, A (1–2)-tyypin lapsilla on estynyt kielteisten tunteiden, esimerkiksi kiukun, pelon tai lohdun tarpeen ilmaisu, mikä ilmenee vähäisenä läheisyyteen hakeutumisena ja jopa vahvana välttämiskäyttäytymisenä lapsen stressin ollessa korkeimmillaan, eli äidin palatessa toisen kerran, lapsen yksinolon jälkeen, tutkimishuoneeseen. Lapsi ei ota aktiivisesti kontaktia äitiinsä, ei hae katsekontaktia, ei lähesty eikä pyri syliin.

Ristiriitaisen-vastustava, C (1–2)-tyypin lapsi tuntuu ambivalentilta, hän samanaikaisesti sekä hakee että vastustaa kontaktia (Ainsworth ym., 1978). Jos hän pääsee äidin syliin, hän ei kuitenkaan siihen tyydy tai siitä tyyntyy. Lapsi voi kiihtyä kovastikin, koska hän ei vielä ole ehtinyt jäsentyä suhteessa kokemaansa vanhempiensa käyttäytymisen ennakoimattomuuteen ja monimutkaisuuteen (Crittenden, 2003).

SSP-videoinnit koodattiin käyttämällä Ainsworthin (Ainsworth ym., 1978) luokitusta ja yhtä siihen tehtyä Crittendenin (1985, 2003; Radke-Yarrow, 1998) laajennusta, jossa on otettu mukaan A/C- luokka. A/C-luokitus annetaan lapselle, joka vaihtelee välttämishakuisen ja vanhempaa pakottavan käyttäytymisen välillä äidin käyttäytymisen muutoksista riippuen (Crittenden, 1985). Kukaan lapsi ei saanut A/C-luokitusta, joten Ainsworthin ja Crittendenin luokittelujärjestelmät tuottivat saman tuloksen. Kaikki lapset, jotka Crittendenin järjestelmän pohjalta luokiteltiin turvallisesti kiintyneiksi, luokiteltiin samalla tavalla Ainsworth-järjestelmässä ja käänteisesti (ks., Rauh, Ziegenhain, Muller &

Wijnroks, 2000, Ainsworth-, Main- ja Crittenden-järjestelmien vertailusta).

Airi Hautamäki toimi SSP:n (Ainsworth ym., 1978; Crittenden, 2003) arvioijana. Hän on P.M. Crittendenin kouluttama. P.M. Crittenden on Mary Ainsworthille väitellyt, Ainsworthin tutkimusassistenttina toiminut ja Ainsworthin kouluttama. Crittenden arvioi luotettavuustarkastelua varten 12 paria 34:stä. Kahden arvioijan välinen yhdenmukaisuus oli 100%.

Preschool Assessment of Attachment, PAA menetelmä (Crittenden, 2004b) voidaan käyttää 18–21 kuukaudesta viiden vuoden ikään. PAA on kehitemä Ainsworthin 12–20 kuukauden ikäiselle tarkoitettu vierastilanteesta, SSP:stä. PAA:lla pyritään arvioimaan esioperationaalisen lapsen monimutkaisempaa psykologista ja sosiaalista toimintatapaa. Lapsen kehittäessä kognitiivisia, kielen hallinnan ja perspektiivin ottamisen kykyjä, hän alkaa kehittää odotuksia päämääriä sovittelevasta kumppanuudesta suhteessa vanhempiinsa. Lapsi hakee mahdollisuuksia viestiä ja neuvotella kiintymyshahmonsa kanssa toisen saatavillaolon ehdoista. Tämä heijastuu myös lapsen hienovaraaisempina kiintymyskäyttäytymisen ilmentyminä (Crittenden, 1994, 1997, 2004b). PAA auttaa rekisteröimään, ei vain lapsen kielelliseen kehitykseen perustuvaa neuvottelukykä, vaan myös lapsen ei-kielellistä, toiminnallista vanhempaan suuntautuvaa käyttäytymistä. Esimerkiksi PAA:lla voidaan erottaa pakonomaisesti hoivaavan A3-lapsen keinokehoisen positiiviset tunneilmaukset turvallisesti kiintyneen lapsen aidoista, vanhemman kanssa jaetuista ilon ilmauksista (Crittenden, Claussen & Kozłowska, 2007).

Esikouluiässä ristiriitaisen-vastustava C-kiintymyssuhdeyömalli tiivistyy toista ihmistä tunneylivirtelyn kautta pakottavaksi strategiaksi. Lapsi oppii keikkumaan näennäisen alistuvasti toista kietovan ja toista uhkaavan käyttäytymisen välillä siepatakseen tällä tavalla ennakoimattomiksi kokemiensa vanhempiensa huomion. PAA-arvion hienosäätöisempi luokittelu tuottaa vähemmän turvallisiksi luokiteltuja lapsia, noin 1/3 keskiverto-otoksista. Ristiriitaisesti-vastustavien C-tyyppisten lasten osuus kasvaa erityisesti 21–24 kuukauden ikäisten lasten joukossa, jolloin useimmat lapset kokeilevat pakottavaa strategiaa. Tämän iän jälkeen C-tyyppisten lasten osuus laskee. Uhmaian aikana

useimmat lapset vähitellen oppivatkin kielellisesti neuvottelemaan päämäärästään ja sovitteluun niitä paremmin yhteen aikuisen kanssa (Barnett, Butler & Vondra, 1999; Chisholm, 1998, 2000; Clausen & Anderson, 1997; Crittenden, 1992b, 1999; Crittenden, Claussen & Kozłowska, 2007; Fagot & Pears, 1996; Kozłowska, 2007; Lippe & Crittenden, 2000; Moilanen ym., 2000; Rauh, Ziegenhain, Muller & Wijnroks, 2000; Shaw, Owens, Vondra & Keenan, 1996; Simó, Rauh & Ziegenhain, 2000; Teti, 2000; Teti & Gelfand, 1997; Teti, Gelfand, Messinger & Isabella, 1995; Vondra, Hommerding & Shaw, 1999; Vondra, Shaw, Swearingen, Cohen & Owens, 1999; Vondra, Shaw, Swearingen, Cohen & Owens, 2001).

PAA:n perusluokat ovat seuraavat:

Turvallisille, B-tyyppin lapsille on ominaista, että he ilmaisevat hoitajalleen kokemiaan tunteitaan ja aikomuksiaan sekä kielellisesti että ei-kielellisesti. He luottavat vanhempiensa saatavillaoloon ja siihen, että yhteisistä päämääristä voidaan neuvotella ja niitä voi sovittaa.

Tunteiltaan suojautuvia (Defended, Type A, alaluokat pakonomaisesti hoivaavat ja alistuvat) lapsia on ennustettavasti rangaistu kielteisten tunteiden, kuten kiukun, pelon, tai lohdun tarpeen ilmaisemisesta. Hoitajan vähäisemmän psykologisen saatavillaolon pohjalta lapset ovat oppineet keinot riittävän fyysisen läheisyyden ylläpitämiseen, mutta he eivät ole oppineet luomaan psykologista läheisyyttä riittävästi. Lapset ovat oppineet pidättelemään läheisiin suhteisiinsa liittyviä kielteisiä tunnereaktioita, jopa muuntamaan ne keinotekoisiksi positiivisiksi, ja ovat oppineet varhain itse säätelämään tunnetilojaan.

Pakottavat (Coercive, Type C, alaluokat vihamielisesti-uhkaava ja heittäytyminen avuttomaksi) lapset pyrkivät liioittelevan kielteisten tunteiden ilmaisun kautta vangitsemaan ennakoimattomasti saatavilla olevien vanhempiensa täyden huomion, joissa lapsi vastapuolta kietovalla tavalla alati vaihtelee uhkaavan kiukun ja aseistariisuvan avuttomuuden välillä. Tutkimuksessa oli varauduttu käyttämään Crittendenin (1985, 2004b) A/C-luokitusta sekä kompulsiivisia (Type A3–4) että obsessiivisia (Type C3–4) alaluokkia Main & Solomonin (1990; Solomon & George 1999) D-, Disorganized -kategorian sijaan (ks. Kozłowska, 2007, Disorganized-kategorian kritiikki). Kompulsiiviset kategoriat olivat:

a) Pakonomaisesti hoivaavat, A3-tyyppin lapset ovat tilanteeseen ja vanhemman tunnetilaan nähden yliիրteitä ja – iloisia sekä ilmentävät hoivaroolien vaihtumiseen liittyvää, vanhempaan kohdistuvaa hoivakäyttäytymistä.

b) Pakonomaisesti alistuvat, A4-tyyppin lapset ovat toiminnassaan vahvasti estyneitä, valppaita, jopa pelokkaita suhteessa vihamieliseksi ja pelottavaksi koettuun hoitajaansa.

A/C-luokitusta ja A3–4-luokituksia ei tästä normatiivisesta otoksesta löytynyt.

Obsessiiviset kategoriat olivat:

a) Aggressiiviset, C3-tyyppin lapset liioittelevat mahtipontisesti kiukun ilmaisujaan sen sijaan, että pyrkisivät säätelämään niitä. Toisiaan seuraavilla intensiivisillä kiukunpurkauksilla ja provosoivalla käyttäytymisellään he pakottavat hoitajan olemaan alati saatavilla ja kiinnittämään heihin koko huomionsa.

b) Näennäisen avuttomat, C4-tyyppin lapset liioittelevat avuttomuuden signaalejaan, ikään kuin tilanne olisi heille täysin ylivoimainen ja he olisivat kykenemättömiä pärjäämään omin päin, provosoidakseen hoitajaa pelastamaan heidät.

Kaksi lasta sai C3–4-luokituksen. Tulosten kuvaamisessa ja analyysissä käytetyssä kolmiluokkajärjestelmässä nämä kaksi luokitusta yhdistettiin C-luokkaan, johon heidät myös olisi luokiteltu Ainsworthin systeemin mukaan.

Sinikka Maliniemi-Piispanen, joka on P.M. Crittendenin kouluttama, suoritti PAA-arviot *The Preschool Assessment of Attachment. Coding Manual* (Crittenden, 2004b) pohjalta. Airi Hautamäki, joka on P.M. Crittendenin kouluttama, oli reliabiliteetti-arvioitsija. Arvioitsijoiden välinen yhdenmukaisuus PAA:n kolmiluokkaisessa (A–B–C) arvioissa oli 95%.

The Adult Attachment Interview:n, AAI:n avulla (George, Kaplan & Main 1986) tutkittiin äidin, isän ja äidinäidin kiintymyssuhdetyömalleja. Puolistrukturoitu syvähaastattelu sisältää kysymyksiä vastaajan kokemuksista lapsuuden kiintymyshahmoista ja suhteista heihin. Vastaajaa pyydetään kuvaamaan suhdettaan ensin äitiinsä ja sitten isäänsä viiden adjektiivin avulla. Häneltä pyydetään myös esimerkkejä kuhunkin adjektiiviin liittyvistä tapahtumista eli episodeista. Lisäksi vastaajaa pyydetään muistelemaan muita tavallisia tapahtumia, myös mahdollisia vaarallisia tilanteita, ja kerto-

maan miten hän toimi ja mitä tapahtui. Haastattelun lopussa kysytään, miten vastaaja arvioi lapsuuden kokemusten vaikuttaneen hänen nykyiseen toimintaansa läheisissä ihmissuhteissa ja miten hän itse haluaa toimia tai on toiminut omien lastensa kanssa. Haastattelu litteroidaan tarkasti (Hesse, 1999). Kiintymyssuhdehaastattelun kysymysten luonne on sellainen, että vastaajan kokemus stressi yleensä asteittain nousee. Näin on mahdollista seurata millä tavoin vastaaja käsittelee kiintymyssuhteisiinsa liittyvää informaatiota stressin lisääntyessä. Myös tauot, äänenvoimakkuus, intonaatio ja ei-kielelliset ilmaukset (esimerkiksi syvä huokaus, hermostunut naurahdus, nyhykytys, ääni hiljenee kuulumattomaksi, takelteleva tai puuroutuva puhe, hermostunut sormien naputus) kirjattiin aktiiviatason merkkeinä. Diskurssianalysissa otettiin erityisesti huomioon proseduraalisen, ei-kielellisen viestinnän funktio vuorovaikutuksessa.

Transkriptin kiintymyssuhdeluokitus riippuu ensisijaisesti siitä muodosta, jossa tarina kerrotaan. Luokitus arvioidaan erityisesti haastateltavan kiintymyssuhdetta koskevan diskurssin koherenssin asteesta: Gricen (1975, 1989) konversaationsääntöjen mukaisesti arvioidaan, mikä on kiintymyssuhteita koskevan diskurssin ja ajatteluprosessien koherenssi (Van IJzendoorn, 1995; Hesse, 1999). Koulutetut arvioijat luokittelevat transkriptin Ainsworth ym:n (1978) pohjalta luotuun, aikuisille muokattuun kolmiluokkaiseen järjestelmään. Kirjallisuudessa on viitteitä Main & Goldwyn-järjestelmän (Hesse, 1999; van IJzendoorn, 1995) erottelu- ja ennustevaliditeetista. Main & Goldwynin (Hesse, 1999) mallissa kuitenkin ne litteroidut haastattelut, joita ei voida luokitella normatiiviseen Ds(A)–F(B)–E(C)-järjestelmään, sijoitetaan ”Unresolved”-(keskeneräinen trauman tai surun käsittely)- ja ”cannot classify” (CC)-kategoriaan. Hessen (1996) mukaan CC on harvinainen keskiluokkaisissa otoksissa. Korkean riskin otoksissa CC-osuus voi olla 20% (Hesse, 1996, 1999).

Crittenden (2004a) on laajentanut Main & Goldwyn (painossa) -luokitusjärjestelmää. Kolmeen perusluokkaan on lisätty kuusi kompulsiiivista A-tyypin (A3–8) ja kuusi obsessiivista C-tyypin (C3–8) työmallia ja näiden yhdistelmät (Crittenden, 2006; Hautamäki, 2001). Tietty yhdenmukaisuus vallitsee Main & Goldwyn (painossa; Hesse, 1999) systeemin ja Crittenden-järjestelmän välillä, joskin

Crittendenin järjestelmä on yksityiskohtaisempi ja kattaa laajemmin vääristyneen kiintymyssuhteita koskevan tiedonkäsittelyn. Main & Goldwynin Ds1- ja Ds3-luokat vastaavat Crittendenin A1- ja A2-luokkaa; E2 ja E1 puolestaan vastaavat Crittendenin C1- ja C2-luokkaa. Mainin ja Goldwynin F1–5 vastaavat B1–5 Crittendenin luokituksessa.

Crittendenin (2004a) Dynamic Maturation -luokitus pyrkii kattamaan, paitsi kiintymyssuhteet normatiivisella A–B–C-alueella, myös vaaranalaisemmissa tilanteissa ja oloissa kasvaneiden yksilöiden työmallit. Näissä oloissa lapsi joutuu kehittämään äärimmäisempiä kiintymyssuhdetyömalleja pitääkseen yllä suhdetta kiintymyshahmoinhinsa (Crittenden, 2004a; Black, Jaeger, McCartney & Crittenden, 2000; Gullestad, 2003; Haapasalo, Puupponen & Crittenden, 1999; Hughes, Hardy & Kendrick, 2000; Kozłowska & Foley, 2006; Kozłowska, Foley & Crittenden, 2006; Kozłowska, 2007; Ringer & Crittenden, 2007; Zachrisson & Kulbotten, 2006). Black ym. (2000) toteavat, että keskiverto-otoksissa jopa noin 20% luokituksista voi sijoittua normatiivisen A–B–C-alueen ulkopuolelle. Tässä tutkimuksessa erityisesti jo sotien aikana syntyneillä ja maaseudulla kasvaneilla äidinäideillä löytyi äärimmäisempiä kiintymyssuhdetyömalleja, esimerkiksi A3-pakonomainen hoivaaminen ja A4-pakonomainen alistuvuus (Crittenden, 2004a; Crittenden, 2006; Hautamäki, 2001).

Crittendenin (2004a) laajennus tarjosi mahdollisuuden luokitella kaikki haastattelut. Crittendenin menetelmää käytettiin transkriptien koodaamiseen ja luokitteluun, mutta aineiston koko huomioon ottaen tilastollisissa käsittelyissä käytettiin kolmea luokkaa: A–B–C. Oli teoreettisesti perusteltua yhdistää tarkemmat alaluokitukset pääluokkiinsa, koska kiintymyssuhteita koskevan informaation käsittelyn psykologinen funktio on samanlainen. Stressin noustessa välttämishakuinen yksilö, käsitellessään kiintymyssuhdetta koskevaa informaatiota, pyrkii deaktivoimaan kiintymyssuhdejärjestelmän eli asettamaan tunteensa säästölielille. Stressin noustessa C-kiintymyssuhteinen yksilö puolestaan hyperaktivoi kiintymysjärjestelmänsä eli sytyttää toista osapuolta kietovan ja pakottavan tunneroihun. A+- ja C+-kiintymyssuhdetyömalleissa psykologiset funktiot vain toteutuvat voimakkaammin ja kiintymyssuhdetta koskeva tiedonkäsittely vääristyy enemmän (Crittenden, 2008).

AAI-transkriptit koodattiin Crittendenin (2004a) luokitusjärjestelmän pohjalta. Koodaaja Airi Hautamäki on P. M. Crittendenin kouluttama. P. M. Crittenden koodasi viisi englanniksi käännettyä AAI-transkriptia. Näissä yhdenmukaisuus oli 100%. Crittendenin kouluttama Sinikka Maliniemi-Piispanen toimi kaikkien transkriptien (äidit, isät, äidinäidit) rinnakkaisarvioijana ja yhdenmukaisuus Airi Hautamäen kanssa oli 92% (äidinäidit), 83% (äidit) ja 83% (isät). Arvioitsijat neuvottelivat niiden harvojen haastattelujen luokituksesta, joista olivat eri mieltä. Tuloksissa käytettiin sitä luokitusta, johon päädyttiin.

TULOKSET

Eri sukupolvien kiintymyssuhdeluokitusten yhteydet lapsen ollessa yksi ja kolme vuotta

Kiintymyssuhdejakaumissa korostui välttämishakuinen, A1–2 työmalli. Tämä oli erityisen tyyppillistä isille (65%), kolmevuotiaille lapsille (52%) ja äidinäideille (42%). Äidinäideistä 24%, äideistä 32%, yksivuotiaista lapsista 29% ja kolmevuotiaista lapsista 27% oli luokiteltu turvallisesti kiintyneiksi (ks. Hautamäki, 2008a,b).

Äidinäidin kolmiluokkainen AAI-luokitus ennusti merkitsevästi hänen tyttärensä kiintymyslukitusta 61% tapauksista ($Khi^2=17.28$, $df=4$, $p<.002$, $Kappa=.41$, $p<.001$) (Khi -neliötesti, yhdistettynä Bergman & El-Khourin, 2002, EXACON-testiin). Menetelmää käytettiin koska tapauksia soluittain oli vähän (Taulukko 1).

Äidin kolmiluokkainen AAI-luokitus ennusti merkitsevästi hänen yksivuotiaan lapsensa SSP-

luokitusta 76% tapauksista ($Khi^2=35.28$, $df=4$, $p<.001$, $Kappa=.65$, $p<.001$). Äidin kolmiluokkainen AAI-luokitus ennusti merkitsevästi hänen kolmevuotiaan lapsensa PAA-luokitusta 58% tapauksista ($Khi^2=26.87$, $df=4$, $p<.001$, $Kappa=.36$, $p<.002$) (Taulukot 2, 3).

Äidinäidin AAI-luokitus ennusti melkein merkitsevästi hänen yksivuotiaan lapsenlapsensa SSP-luokitusta 48% tapauksista ($Khi^2=11.36$, $df=4$, $p<.02$, $Kappa=.22$, $p=.08$). Äidinäidin kiintymyssuhdeluokitus ennusti vahvemmin, merkitsevästi hänen kolmevuotiaan lapsenlapsensa PAA-luokitusta 72% tapauksista ($Khi^2=23.87$, $df=4$, $p<.001$, $Kappa=.56$, $p<.001$) (Taulukot 4, 5).

Yksivuotiaan lapsen kiintymyssuhde(SSP)-luokitus ennusti merkitsevästi hänen kiintymyssuhde(PAA)-luokitustaan kolmen vuoden iässä, 61% ($Khi^2(4)=22.31$, $p<.001$, $Kappa=.39$, $p<.001$). B- ja A-kiintymyssuhdeluokitukset olivat pysyvimpiä lapsen ensimmäisestä kolmanteen ikävuoteen. Vaikka siis ennustettavuus äidin AAI-luokituksesta väheni, ja äidinäidin AAI-luokituksesta kasvoi suhteessa lapsen kiintymyssuhdeluokitukseen yhden vuoden iästä kolmen vuoden ikään, lapsen kiintymyssuhdeluokitus pysyi melko usein samana.

Kiintymyssuhdeluokitukset kolmessa sukupolvessa lapsen ollessa yksivuotias

Kun lapsi oli yksivuotias, 42 prosentilla äidinäiti-äiti-lapsikolmikoista oli sama kiintymyssuhde. Jatkuvuus yli sukupolvien oli suurempi, kun lapsi oli kolmevuotias, jolloin 47 prosentilla kolmesta su-

Äidin AAI luokitus	Äidinäidin AAI luokitus						
	B		A		C		Yht
	N	%	N	%	N	%	N
B	7	87.5	1	7.0	3	27.0	11
A	1	12.5	7	50.0	2	18.0	10
C	0	0	6	43.0	6	55.0	12
	8	100	14	100	11	100	33

Taulukko 1. Äidinäidin ja äidin AAI luokitukset

Lapsen SSP luokitus	Äidin AAI luokitus						Yht N
	B		A		C		
	N	%	N	%	N	%	
B	10	91.0	0	0	0	0	10
A	0	0	9	82.0	5	42.0	14
C	1	9.0	2	18.0	7	58.0	10
	11	100	11	100	12	100	34

Taulukko 2. Äidin AAI ja yksivuotiaan lapsen SSP luokitukset

kupolvesta oli yhtäläinen kiintymyssuhde. Äidin-äitien, äitien ja lasten muodostaman seuraannon kiintymyssuhdeluokittelujen jakautumia ennustettiin mallilla, jossa oletettiin, että äidin raskauden-aikainen kiintymyssuhdeluokitus ennustaa lapsen kiintymyssuhdeluokitusta. Samalla tavalla äidinäidin kiintymyssuhdeluokitus ennustaa äidin vastaavaa. Oletettiin, että äidinäidin ja lapsenlapsen väliset kiintymyssuhdeluokitusten yhtenevyydet ovat välillisiä, äidin välittämiä vaikutuksia, koska äidinäidit eivät asuneet tyttärensä luona ja heillä ei ollut päivittäistä kontaktia lapsenlapsiinsa. Ensimmäisessä logistisessa regressiomallissa (STATVIEW5-ohjelma) äidin kiintymyssuhdeluokittelu (3 arvoa, A, B tai C) testattiin suhteessa lapsen luokitteluun (3 arvoa, A, B tai C). Malli sopi hyvin (\log likelihood = -16.7, $R^2 = .55$, logistic likelihood ratio äidille oli $Kb^2 = 40.3$, $df = 4$, $p < .0001$).

Toinen malli sisälsi äidin lisäksi äidinäidin (2, 3 arvoa, A, B tai C). Malli sopi hyvin (\log likelihood ratio = -15.3, $R^2 = .57$, logistic likelihood ratio äidinäidille oli $Kb^2 = 2.4$, $df = 4$, $p < .67$ (N.S.), äidille $Kb^2 = 29.7$, $df = 4$, $p < .0001$).

Äidinäidin ja äidin sisältävä malli oli hiukan parempi, mutta luokitussopeutus kokonaisuudessaan (eng. overall classification fit) oli jonkin verran alhaisempi (76% vastaan 77% luokitustarkkuus). Lapsen kiintymyssuhdeluokituksen ennustettavuuden suhteen tapahtui muutos; lapsen turvallinen kiintymyssuhde, B, pystyttiin ennustamaan lopullisessa (ja myös vain äidin kanssa) mallissa 100%. Lapsen välttämishakuinen A1-2-tyyppinen kiintymyssuhde pystyttiin ennustamaan paremmin (85% yhteensoveltuvuus) sekä äidin että äidinäidin sisältävällä mallilla. Lapsen C-kiintymyssuhde oli vaikea ennustaa (40% yhteensopeutus).

Lapsen PAA luokitus	Äidin AAI luokitus						Yht N
	B		A		C		
	N	%	N	%	N	%	
B	9	82.0	0	0	0	0	9
A	0	0	8	73.0	9	82.0	17
C	2	18.0	3	27.0	2	18.0	7
	11	100	11	100	11	100	33

Taulukko 3. Äidin AAI luokitus ja 3-vuotiaan lapsen PAA luokitus

Lapsen SSP luokitus	Äidinäidin AAI luokitus						
	B		A		C		Yht
	N	%	N	%	N	%	N
B	6	75.0	1	7.0	3	27.0	10
A	1	12.5	7	50.0	5	46.0	13
C	1	12.5	6	43.0	3	27.0	10
	8	100	14	100	11	100	33

Taulukko 4. Äidinäidin AAI ja 1-vuotiaan lapsen SSP luokitukset

Kiintymyssuhdeluokitukset kolmessa sukupolvessa lapsen ollessa kolmevuotias

Ensimmäisessä mallissa äidin kiintymyssuhdeluokittelu (A, B ja C) testattiin suhteessa lapsen vastaavaan (A, B ja C). Mallin yhteensopivuus oli hyvä ($\log \text{likelihood} = -16.9$, $R^2 = .50$, logistic likelihood ratio äidille, $Kb^2 = 43.9$, $df=4$, $p < .0001$).

Toiseen malliin sisällytettiin myös äidinäiti (A, B tai C). Mallin yhteensopivuus oli hyvä (log likelihood ratio = -9.9 , $R^2 = .69$, logistic likelihood ratio äidinäidille $Kb^2 = 11.0$, $df = 4$, $p = .026$, äidille $Kb^2 = 18.8$, $df=4$, $p < .0001$). Sekä äidinäidin että äidin sisältävä malli oli parempi kuin vain äidin sisältävä malli; sen luokitussopivuus oli kokonaisuudessaan parempi (84.4% vs. 78.8%). Lapsen turvallisen kiintymyssuhteen B-tyyppi pystyttiin ennustamaan molemmissa malleissa 100%, lapsen välttelevä A-tyyppinen kiintymyssuhde ennustettiin myös melko tarkasti (95% yhteensopivuus) toisessa

mallissa. Lapsen C-tyyppinen kiintymyssuhde ei ollut ennustettavissa (33% yhteensopivuus).

Taulukossa 6 esitetään kiintymyssuhdeluokitukset kolmen sukupolven yli silloin kun lapsi oli yksivuotias. Taulukossa annetaan havaitut osuudet (*observed rates*), perusosuudet (*base rates*) ja näiden välinen suhde (*ratio observed/base rates*). Ensimmäiset kolme riviä osoittavat, että jos äidinäiti oli välttämishakuinen, A, ja äiti oli A, lapsikin oli välttämishakuinen. Silloin A-tyyppin lasten havaittu osuus oli suuri, eli 71%. Verrattuna 41% perusosuuteen, tämä on 1.7 kertaa ennustettua enemmän. Tällaisessa sukupolviketjussa yksikään lapsi ei ollut turvallisesti kiintynyt eli B. C-tyyppin lapsien havaittu osuus oli sama kuin ennustettu, eli 29%. Seuraavat kolme riviä osoittavat, että B-äidinäitien ja B-äitien lapset luokiteltiin 3 kertaa useammin (86%/29%, odd-ratio=3) turvallisesti kiintyneiksi. Jos sekä äidinäiti että äiti kiintymyssuhteiltaan edustivat C-tyyppiä, lapsi oli joko A (3

Lapsen PAA luokitus	Äidinäidin AAI luokitus						
	B		A		C		Yht
	N	%	N	%	N	%	N
B	7	87.5	0	0	2	20.0	9
A	1	12.5	12	86.0	4	40.0	17
C	0	0	2	14.0	4	40.0	6
	8	100	14	100	10	100	32

Taulukko 5. Äidinäidin AAI ja lapsen PAA luokitus

lasta, ennustettu osuus=41%, havaittu osuus=50%) tai C (3 lasta, ennustettu osuus=29%, havaittu osuus=50%).

Taulukko 7 kertoo kiintymyssuhdeluokituksista kolmessa sukupolvessa (havaitut osuudet, perusosuudet ja suhde havaittu/perusosuus odd-ration muodossa), silloin kun lapsi oli kolmevuotias. Kolme ensimmäistä riviä voidaan lukea siten, että jos äidinäiti oli välttämishakuinen, A ja äiti oli välttämishakuinen, A, silloin A-tyyppin lasten havaittu osuus oli 86%, mikä verrattuna perusosuuteen 51%, oli 1.7 kertaa odotettua useammin. Tässä A-isoäidin ja A-äidin seuraannossa ei löytynyt yhtään B-tyyppin lasta, mutta yksi C-tyyppin lapsi (odd-ratio=0.6). Turvallinen kiintymyssuhde, B, osoitti siten suurinta jatkuvuutta yli kolmen sukupolven. Kun vertaa B-tyyppin lapsen ennustetta

(27 %) havaittuun osuuteen, B-tyyppin äidinäitien ja äitien lapset olivat 3.7 kertaa (100%) useammin luokiteltu turvallisesti kiintyneiksi. Äidinäidin ja äidin muodostamasta C-tyyppin yhdistelmästä seurasi joko A-lapsi (3 lasta, ennustettu osuus=51%, havaittu osuus=60%, odd-ratio=1.2), tai C-lapsi (2 lasta, ennakoitu osuus=21%, havaittu osuus=40%, odd-ratio=1.9).

Benoitin ja Parkerin (1994) mukaisesti kiintymyssuhdeluokitusten suurin vastaavuus yli kolmen sukupolven liittyi turvalliseen, B-tyyppin työmalliin lapsen ollessa sekä yksi- että kolmevuotias. Vastaavanlainen jatkuvuus oli ominaista myös välttämishakuiselle, A-tyyppin työmallille. Lapsen ollessa kolmevuotias löytyi lisäksi eräänlainen heilurinliike äidinäidistä lapsenlapsen. Äidinäidin A-työmallista siirryttiin äidin C-työmalliin.

Äidinäiti	Äiti	f	% ^a	Lapsi	% ^b	suhde		
A	A	5	71	A	41	1.7		
		0	0	B	29			
		2	29	C	29			
	B	B	0	0	A	41	3.4	
			1	100	B	29		
			0	0	C	29		
		C	2	33	A	41		0.8
			0	0	B	29		
			4	66	C	29		
	B	A	1	100	A	41	2.4	
			0	0	B	29		
			0	0	C	29		
B		B	0	0	A	41	3.0	
			6	86	B	29		
			1	14	C	29		
		C	0	0	A	41		0.5
			0	0	B	29		
			0	0	C	29		
C		A	2	100	A	41	2.4	
			0	0	B	29		
			0	0	C	29		
	B	B	0	0	A	41	3.4	
			3	100	B	29		
			0	0	C	29		
		C	3	50	A	41		1.2
			0	0	B	29		
			3	50	C	29		

f= lkm; %^a= havaittu % jakautuma; %^b= lasten perus%-jakautuma (1-v)
(N=34); suhde: havaittu / perus

Taulukko 6. Yksivuotiaan lapsen SSP luokitus äidinäidin ja äidin jakautumien mukaan: havaitut lukumäärät, perusjakautuma, ja suhde havaittu /perus (N=33)

Kolmevuotiaana lapsenlapsi puolestaan oli kehittänyt välttämishakuisen kiintymyssuhdetyömallin. A-tyyppin lasten ennustettuun osuuteen (51%) nähden, C-äitien ja A-äidinäitien lapset luokiteltiin 2 kertaa (havaittu osuus=100%, odd-ratio=2) useammin välttämishakuisiksi, A. Niinpä äidinäidin välttämishakuinen työmalli oli sama kuin hänen lapsenlapsensa työmalli, mutta vasta lapsenlapsen ollessa kolmevuotias.

TARKASTELU

Benoitin ja Parkerin (1994) mukaisesti tutkimus tarjosi tukea Bowlbyn (1969/1982) väitteelle kiintymyssuhteen yli sukupolvien ulottuvasta jatkuvuudesta. Kun lapsi oli yksivuotias, 42 prosentilla äidinäiti-äiti-lapsikolmikoista oli sama kiintymys-

suhde. Jatkuvuus oli vielä suurempi, kun lapsi oli kolmevuotias, jolloin 47 prosentilla kolmesta sukupolvesta oli yhtäläinen kiintymyssuhde. Benoitin ja Parkerin arvio jatkuvuudesta yli kolmen sukupolven USA:ssa oli hieman korkeampi; lapsen ollessa yksivuotias 65 prosentilla äidinäiti-äiti-lapsikolmikoista oli sama kiintymyssuhde. Johtuiko tämä mahdollisesti siitä nopeasta yhteiskunnallisesta muutoksesta, joka selvästi näkyi otoksen äidinäitien ja äitien elinolojen muutoksena? Suomalaiset äidit olivat koulutettuja. Heillä oli merkittävästi korkeampi koulutustaso kuin äideillään. Samalla äidit pääosin edustivat ensimmäistä kaupunkisukupolvea. Kehityksen ekologian kannalta katsottuna (Bronfenbrenner, 1979, 1999), perhe-elämän ulkoiset olosuhteet kolmen sukupolven aikana ovat Suomessa vahvasti muuttuneet kaupungistumises-

Äidinäiti	Äiti	f	% ^a	Lapsi	% ^b	suhde	
A	A	6	86	A	51	1.7	
		0	0	B	27		
		1	14	C	21	0.6	
	B	B	0	0	A	51	
			0	0	B	27	
			1	100	C	21	4.8
		C	6	100	A	51	2.0
			0	0	B	27	
			0	0	C	21	
	B	A	1	100	A	51	2.0
			0	0	B	27	
			0	0	C	21	
B		B	0	0	A	51	
			7	100	B	27	3.7
			0	0	C	21	
		C	0	0	A	51	
			0	0	B	27	
			0	0	C	21	
C		A	1	50	A	51	1.0
			0	0	B	27	
			1	50	C	21	2.4
	B	B	0	0	A	51	
			2	66	B	27	2.4
			1	33	C	21	1.6
		C	3	60	A	51	1.2
			0	0	B	27	
			2	40	C	21	1.9

f = lkm; %^a = havaittu % jakautuma; %^b = lasten perus% jakautuma (3-v), suhde: havaittu/perus

Taulukko 7. Kolmevuotiaan lapsen PAA-luokitus äidinäidin ja äidin mukaisissa ryhmissä: havaittu jakautuma, perusjakautuma, ja suhde havaittu/perusjakautuma (N=33)

ta johtuen. Kuitenkin turvallinen B-tyyppin kiintymyssuhde niin lapsen yhden kuin kolmen vuoden iässä oli hyvin ennustettavissa, kuten Benoitin ja Parkerin tutkimuksessa. Myös lapsen välttämishakuinen A-kiintymyssuhde voitiin ennustaa. A1-2 kiintymyssuhde oli myös vallitseva kiintymyssuhdeluokitus tässä otoksessa. Vinoutuminen kohti useimmin esiintyvää luokitusta voi tilastollisena artefaktina lisätä luokituksen jatkuvuutta (Benoit & Parker, 1994). Ennustemalli äidinäidin ja äidin kiintymyssuhteesta lapsen kiintymyssuhteeseen parani lapsen ensimmäisestä kolmanteen ikävuoteen, mikä tarjoaa viitteitä lapsen kiintymyssuhde-työmallin jatkuvasta kehittämisestä varhaisvuosina ja vasta vähittäisestä vakiintumisesta (Fagot & Pears, 1996). Myös Grossmann, Grossmann & Kindler (2005) toteavat, että vasta lapsen kolmanteesta ikävuodesta lähtien ennusteet lapsen kiintymyssuhde-työmallista tarkentuvat suhteessa hänen aikuisiän kiintymyssuhteeseensa (Weinfeld, Sroufe & Egeland, 2000).

Toinen tärkeä löydös oli, että äidin kiintymyssuhdeluokitus ennusti merkitsevästi, 76% tapauksista, yksivuotiaan lapsen kiintymyssuhdeluokitusta, ja heikommin, mutta edelleen merkitsevästi, 58% tapauksista, 3-vuotiaan lapsen kiintymyssuhdeluokitusta. Jos saatuja tuloksia verrataan eräiseen toiseen prospektiiviseen tutkimukseen, nyt raportoitu äidin ja yksivuotiaan lapsen kiintymyssuhdevastaavuus oli korkeampi kuin Fonagyn (ym. 1992) raportoima 66%:n vastaavuus, mutta alhaisempi kuin Benoitin ja Parkerin (1994) raportoima 82%:n vastaavuus. Benoit & Parker (1994) selittivät saamansa vahvan vastaavuuden heidän otokselleen tyyppillisellä turvallisen kiintymyssuhteen suuntaan vinoutuneella työmallijakautumalla; 71%:lla äideistä oli turvallinen kiintymyssuhde. Benoitin ja Parkerin tutkimuksen mukaisesti tässäkin tutkimuksessa turvallinen kiintymyssuhdeluokitus oli pysyvin yli kolmen sukupolven. Vaikka Suomessa vain 32% äideistä luokiteltiin turvallisesti kiintyneiksi, niin yksivuotiaiden kohdalla äidin ja lapsen kiintymyssuhteen vastaavuus oli korkeampi kuin Fonagyn tutkimuksessa, jossa turvallisesti kiintyneiden äitien osuus oli 61%. Benoitin & Parkerin (1994) ja Fonagyn ym.:n (1992) otokset koostuivat myös valtaosin hyvin koulutetuista ja keskiluokkaisista äideistä.

Kolmas tärkeä löydös oli, että vastaavuus äidinäidin ja lapsen kiintymyssuhdeluokituksen välillä

voimistui, kun lapsi oli kolmevuotias. Äidinäidin kiintymyssuhdeluokitus ennusti hänen yksivuotiaan lapsenlapsensa kiintymyssuhdetta 48% tapauksista. Lapsen ollessa kolmevuotias, vastaavuus oli 72%. Lapsen ollessa kolmevuotias näkyi myös joissakin tapauksissa sukupolvien välinen kiintymyssuhteen heiluriliike A:sta C:hen ja takaisin A:han, jossa sekä äidinäidillä että lapsenlapsella oli välttämishakuinen A-kiintymyssuhde, mutta äiti puolestaan edusti C-tyyppistä kiintymyssuhdetta. Eli verrattuna ennustettuun A-lapsiosuuteen, A-äidinäitien ja C-äitien lapset luokiteltiin kaksi kertaa useammin välttämishakuisiksi. Niinpä välttämishakuisilla äidinäideillä oli välttämishakuiset lapsenlapset, kun lapset olivat kolmevuotiaita. Eräs mahdollinen malli on ketjuttunut heiluri- tai vastareaktiomalli: vahvemmin tunteitaan etäännyttävä A-äiti voi aikaansaada lapsessa omaa toimintatapaansa täydentäviä C-piirteitä, joihin seuraavassa sukupolvessa voidaan puolestaan vastareagoida palaamalla äidinäidin A-työmallin käyttöön (ks. Crittenden, 2000b). Vaihtoehtoisesti on mahdollista ajatella, että äidinäidin ja lapsenlapsen samankaltaisuus on voinut kehittyä vähitellen, kolmannen tekijän, esimerkiksi kulttuurin funktiona. Tähän malliin sisältyy ajatus siitä, että välttämishakuinen kiintymyssuhdestrategia Suomessa edelleen suosijaisi parhaiten yksilöä hänen kokemiaan ulkoisia, kulttuurin korostamia vaaroja vastaan, esimerkiksi varautuminen pitkiin, kylmiin talviin ja hankalaan geopolittiseen asemaan (ks. Crittenden & Claussen, 2000a,b; Crittenden, 2000b, 352–353; Crittenden, 2000c, 372–373; Hautamäki, 2006, 2007, 2008a,b; Moilanen ym., 2000).

Vanhemmat totesivat usein kiintymyssuhdehaastattelussa ennen lapsensa syntymää semanttisen yleistyksen tasolla, että haluaisivat enemmän kuin omat vanhempansa ilmaista tunteitaan ja opettaa myös lastaan ilmaisemaan tunteitaan. Toive ei kuitenkaan aina toteutunut vuorovaikutuksessa lapsen kanssa (Hautamäki, 2008a,b). Vanhempien varhaista vuorovaikutusta pienokaisensa kanssa ohjaavat enemmänkin ei-kielelliseen proseduraaliseen muistiin rakentuvat työmallit kuin tietoiset ja verbalisoitavissa olevat kiintymyssuhdetta koskevat semanttiset yleistykset (Schore, 2003). Asian voisi ilmaista siten, että vuorovaikutuksessa pienokaisen kanssa äidin ja isän keho muistaa, ja vanhemmat välittävät näitä vahvalla tunteella latautuneita muis-

tikuvia kehon kielellä, tavassaan pitää ja kannatella pienokaista sylissään ja intuitiivisesti reagoidesaan lapsen signaaleihin katseillaan, ilmeillään, eleillään, puheellaan (Beebe, Knoblauch, Rustin & Sorter, 2005; Maier, Bernier, Pekrun, Zimmerman & Grossman, 2004; Strathearn, 2008). Kiintymyssuhteen muutos sukupolvesta toiseen edellyttääkin semanttisen tason työmalleja syvempää, proseduraalisen muistin ohjaaman toiminnan, eli proseduraalisen tason kiintymyssuhdetyömallien muutosta. Näiden vähemmän tietoisten kiintymyssuhdetyömallien muutokseen voidaankin tarvita useampia sukupolvia.

Benoit & Parkerin (1994) tutkimuksessa puolet otoksen lapsista oli esikoisia, mutta lasten syntymäjärjestyksellä ei ollut merkitseviä vaikutuksia heidän kiintymyssuhdeluokituksiinsa. Käsillä olevassa tutkimuksessa kaikki parit odottivat ensimmäistä lastaan. Esikoislapsen vanhempina he olivat vasta kasvamassa vanhemmuuteen ja heidän sensitiivisyytensä lapsen signaaleille saattoi siksi olla jonkin verran alhaisempi (Hautamäki, 2008a,b; Rutter, 1981). Todennäköisesti lasten kiintymyssuhdejakautuma heijasti myös heidän asemaansa esikoisina, eikä lasten kiintymyssuhdejakautuma välttämättä olisi ollut aivan sama, jos otokseen olisi valittu lapsia sisarusasemasta riippumatta.

Elämäkaariperspektiivistä katsoen tutkimus tarjosi vain tuokiokuvan vastaajien tällä hetkellä vallitsevista kiintymyssuhdeoletuksista ja työmallista. Jotkut äidinäidit näyttivät kehittäneen turvallisen kiintymyssuhteen (*earned secure*), omalla psyykkisellä työllä lunastetun turvallisen kiintymyssuhteen vasta aikuisiässä (Crittenden, 2000a, b, c; Pearson, Cohn, Cowan & Pape Cowan, 1994; Phelps, Belsky & Crnic, 1998; Roisman, Padron, Sroufe & Egeland, 2002). Nämä äidinäidit pysyivät kiintymyssuhdehaastattelussa tarjoamaan koherentin ja vivahteikkaan kuvan niin omaa kehitystä vaikeuttavista kuin edistävästä lapsuuden-aikaisista perhesuhteistaan ja siitä miten nämä olivat vaikuttaneet heidän kiintymyssuhteisiinsa. He kertoivat myös siitä, miten he olivat asteittain työstäneet lapsuudessaan ja nuoruudessaan omaksumiaan kiintymyssuhdetyömalleja, usein aviomiehensä tukemana. He kokivat, että heidän luottavainen suhteensa aviomieheen oli tarjonnut psyykkistä tukea sekä luottavaisempien reaktiotapojen omaksumiselle että itsetutkiskelulle. Niin-

pä äidinäidin ja äidin kiintymyssuhdeluokitusten yhdenmukaisuuteen liittyy kysymys siitä, milloin äidinäidin turvallinen kiintymyssuhde (*earned secured*) alkoi vakiintua, ennen vai jälkeen tyttären kasvattamisen? Näillä ”*earned secure*” äidinäideillä saattoi olla sekä turvallisesti kiintyneitä että välttämishakuisia tyttäriä. Kiintymyssuhdetyömallien jatkuvuus yli kolmen sukupolven viittäisi kuitenkin siihen, että työmallit olisivat melko pysyviä, vaikkakin ulkoiset olosuhteet muuttuisivat yli sukupolvien. Esimerkiksi monet äidit olivat varttuneet maaseutumaisissa olosuhteissa, mutta he kasvattivat lapsiaan kaupunkimaisissa oloissa.

Benoitin ja Parkerin (1994) tutkimuksessa sovellettiin Ainsworthin sekä Mainin ja Goldwynin (Hesse, 1999) koodausta. Käsillä olevassa tutkimuksessa SSP:n koodauksessa käytettiin Ainsworth-koodausta. AAI koodattiin Main & Goldwyn -menetelmällä (Hesse, 1999) soveltaen Crittendenin (2004a) laajennuksia. Tämän tutkimuksen keskiverto-otoksessakin löytyi viitteitä normatiivisen A–B–C -alueen ylittävistä malleista. 49 prosenttia äidinäitien ja 9 prosenttia äitien AAI-luokituksista ylittivät normatiivisen A–B–C-luokituksen, eli edustivat esimerkiksi luokkia A3 (pakonomaisesti hoivaava), A4 (pakonomaisesti alistuva), C3 (vihamielisesti uhkaava) tai C4 (avuttomalta näyttävä) (Hautamäki, 2001). Black ym:n (2000) tutkimus viittaakin siihen, että noin 20 prosenttia keskiverto-otoksesta voi saada normatiiviselle A–B–C -alueelle ulkopuolisia luokituksia. Benoit & Parkerin tutkimuksen neliluokkaisessa ratkaisussa (Ds–F–E -Unresolved), Unresolved- (keskeneräinen trauman tai surun käsittely) oli ominainen äidinäideille: 54 prosenttia äidinäideistä ja 30 prosenttia äideistä luokiteltiin Unresolved-kategoriaan (Benoit & Parker, 1994). Crittendenin (2004a) laajennetun luokitusmetodin pohjalta tässä tutkimuksessa oli mahdollista luokitella jokainen transkripti, myös Unresolved- ja CC-transkriptit, jotka eivät sopineet normatiiviselle alueelle, eli Main & Goldwynin Ds–F–E- tai Crittendenin A–B–C -luokkiin.

Rauh, Ziegenhain, Muller & Wijnroks (2000) ovat vertailleet Ainsworth-, Main- ja Crittenden- järjestelmiä. Psykologisessa mielessä tehdään samanlaisia oletuksia esimerkiksi siitä, mikä on turvalliselle kiintymyssuhteelle ominaista. Ne lapset, jotka luokitellaan turvallisiksi Crittende-

nin hienojakoisemman järjestelmän mukaan, ovat sitä myös Ainsworthin ja Mainin järjestelmän mukaan. Samoin lapset, jotka arvioidaan turvattomiksi Ainsworthin ja Mainin järjestelmän mukaan, arvioidaan turvattomiksi myös Crittendenin systeemin mukaan. Käsillä olevassa tutkimuksessa, vierastilanteessa (SSP) lasten ollessa yksivuotiaita, arvio tapahtui Ainsworthin mukaan. Hienojakoisempaa järjestelmää ei tarvittu. Lasten ollessa kolmevuotiaita löytyi pari lasta, jotka käyttivät vahvempaa C-strategiaa eli saivat C3–4 -luokituksen. Nämä lapset olisi myös Ainsworthin mukaan luokiteltu C-luokkaan, Mainin & Solomonin (1990) A–B–C–D -systeemin pohjalta mahdollisesti disorganisoituneiksi (D). Keskeinen kysymys on se, lisääkö Crittendenin hienojakoisempi ja herkempi järjestelmä turvattomasti kiintyneiden lasten/aikuisten osuutta? Tässä tutkimuksessa turvallisesti kiintyneiden lasten osuus ei olisi kasvanut, vaikka olisi käytetty muita järjestelmiä. Kaikki kolme koodausmenettelyä lähtevät siitä, että turvallisesti kiintynyt yksivuotias lapsi luottaa siihen, että vanhempi on saatavilla stressin kasvaessa. Turvallisesti kiintynyt yksivuotias lapsi käyttää vanhempaa turvapesänään hätäntyessään; hän hakee suoraa katsekontaktia ja pyrkii syliin, ilmaisten avoimesti kulloinkin kokemiaan tunteitaan. AAI:n koodaaminen Main & Goldwyn-menetelmällä ei myöskään olisi tuottanut suurempaa määrää turvallisesti kiintyneitä aikuisia. Sekä Main & Goldwyn että Crittenden lähtevät diskurssianalyyseissänsä siitä, että koherentin, monivaihteisen ja psykologisesti uskottavan kertomuksen tuottaminen läheisistä, niin lapsuusajan kuin aikuisiän ihmissuhteista nojaa Gricen konversaatiosääntöihin¹ (Hesse, 1999; Crittenden, 2004a).

Talonpoikaiset työmallit kiintymyksestä

Tutkimuksen perheet ovat tavallisia suomalaisia perheitä. Kuitenkin turvallisesti kiintyneiden osuus kolmessa sukupolvessa oli alhaisempi kuin Ainsworthin (ym.1978) tai Van IJzendoornin & Kroonenbergin (1988) meta-analyyttisissä tutkimuksissa (Hautamäki, 2008a,b). Normatiivisen A1–2-kiintymyssuhdetyömallin yleisyys vastaa aiemman suomalaisen samanlaisia menetelmiä käyttävän ja keskiverto-otokseen kohdistuvan tutkimuksen tuloksia (Moilanen ym., 2000; ks. myös Nauha & Silven, 2000, jossa AAI-luokituksia ei kuitenkaan

tehty litteroitujen transkriptien pohjalta, ks. Hesse, 1999, litteroinnin välttämättömydestä). Suomessa tavallisin kiintymyssuhdeoletusmalli taaperokäisten joukossa on A1–2 (Moilanen ym., 2000; Crittenden, 2000a, b, c). Koska tunteita etäännyttävä, välttämishakuinen kiintymyssuhdetyömalli on vallitseva, on kysyttävä miten tällainen työmalli on edesauttanut vallinneiden ja vallitsevien elinehtojen hallintaa? Kehityksen ekologian kannalta voi pohtia otoksen vahvaa maaseutujuurevuutta, sitä kulttuuriperintöä, joka on välittynyt yli sukupolvien, kun on yritetty selvittää suomalaisen maaseudun välttämättömyyksistä: miten kovalla työllä ja sisulla selvittää esimerkiksi taloudellisen niukkuuden sävyttämistä pitkistä talvista, usein yksin taistelussa luontoa vastaan? Klassisia kaunokirjallisia kuvauksia tarjoavat Kianto, Lehtonen, Linna ja Sillanpää. Liekö Väinö Linna torpparitrilogiassaan, *”Täällä pohjantähden alla”*, kiteyttänyt suomalaisen kiintymyssuhdetyömallin luomiskertomuksen alkulauseeseensa: *”Alussa olivat suo, kuokka – ja Jussi.”*?

Melko yhtenäistä suomalaista kulttuuria on leimannut työnteon korostus. Tärkeäksi määritellään edelleen omaan itseen luottaminen ja ennustettavuus. Itsenäisyyttä ja itseen luottamista on myös perinteisesti vaadittu erityisesti maaseudulla, jotta selvittäisiin niukkojen olojen ja aikojen pitkistä talvista (Crittenden & Claussen, 2000a, b). Jo Jaakko Ilkka kiteytti vapaan talonpojan viisauden: *”Ken vaivojensa vaikertaa, on vaivojensa vanki. Ei oikeutta maassa saa, ken itse sit’ ei hanki.”*

Turhasta ei pidä reuhtoa. Viisas hillitsee itsensä, pitää kielteiset tunteet säästöliekillä ja yrittää ennakoimalla ja työtä tekemällä selvittää kovistakin elinehdoista.

Tässä tutkimuksessa normatiiviset kiintymyssuhteet A1–2 tai C1–2 eivät liittyneet psyykkisiin ongelmiin. Kun lapset olivat kolmevuotiaita, ei yksikään vanhempien tekemä CBCL-arvio lapsesta noussut kliiniseksi katsottuihin arvoihin (Achenbach & Rescorla, 2000; Hautamäki, 2008a,b). Vaikka normatiivinen A1–2-kiintymyssuhdestratégia auttaakin yksilöä etäännyttämään omista tunteistaan, niin tällä strategialla toimiva yksilö kuitenkin edelleen käsittelee myös tunteita koskevaa informaatiota sen verran joustavasti, että pystyy hätätilanteessa saamaan kontaktia vaikeisiin ja kiipeihin tuntoihinsa (Crittenden 2006, 2008). Myös yksilö joka on oppinut C1–2 -kiintymyssuhteiden

mukaisesti liioittelemaan tunneilmaisujaan pakottaakseen toisia, pystyy, turvallisuuden niin vaatiessa hillitsemään itseään tai ainakin kääntämään hyökkäävyytensä vihättäväksi aseista riisuvaksi käyttäytymiseksi. Keskiavertotoksista näyttääkin löytyvän normatiivisen A–B–C-alueen kaikki kolme kiintymyssuhdetyyppiä. Nämä edustavat inhimillistä vuorovaikutusta ohjaavien käsikirjoitusten tavanomaista kirjoa. Kulttuurin korostamat vaaratekijät ja oletukset miten riskeistä selvittää, määrittelevät, mitkä näistä kolmesta painottuvat. Vasta kun lapsi vaarantuu vahvemmin ja joutuu kehittämään äärimmäisempiä itsesuojelustrategioita ja kiintymyssuhdetyömalleja, hän alkaa vaaran uhatessa joko kompulsiivisesti eli pakonomaisesti lisäämään A+-tyypille ominaista tunteiden jäykkää kontrollia tai vaihtoehtoisesti, pakkomielleisesti eli obsessiivisesti lietsomaan C+-tyypin tunne-eskalaatiota, itsessään ja muissa. Tällöin kiintymyssuhteita koskeva tiedonkäsittely tulee jäykäksi eikä enää ole vallitsevalle kontekstille herkkää. Näin tilannekohtainen läheisiä ihmissuhteita koskeva tiedonkäsittely voi vääristyä jäykistyneistä työmalleista johtuen (Crittenden, 2008; Hautamäki, 2001).

Välttämishakuinen kiintymyssuhdetyömalli voi luoda myös psykologisia riskejä (Crittenden & Claussen, 2000a). Jos varautuneisuus johtaa vahvempaan tunteiden estymiseen syntyy vaikeuksia jakaa, ilmaista ja jopa kokea pelkoa, lohdun tarvetta tai vihaa. On surullista, jopa lohdutonta, jos joku arvelee, ettei kipeitä tuntojaan voi jakaa kenenkään kanssa vaan kaikesta täytyy selvittää yksin ja omin päin. Kova tunteiden kontrolli voi myös stressin yltäessä pettää, jolloin jo pitkään kasautuneet ja kiistetyt tunteet pulpahtavat kerralla vahvana ja säätelemättöminä tunneryöppyinä esiin, usein yllätyksenä yksilölle itselleen ja hänen ympäristölleen.

Grossman, Grossman, Spangler, Suess & Unzner (1985) ovat raportoineet samansuuntaisia kiintymyssuhdetuloksia, kun he toistivat Ainsworthin Baltimore-tutkimuksen Bielefeldissä, Pohjois-Saksassa. Otoksessa oli 49 keskiluokkaista perhettä. Yksivuotiaina 49% lapsista sai välttämishakuisen, A1–2 -luokituksen. Grossmann ym:n (2005) mukaan A-lasten suuri osuus Bielefeld-tutkimuksessa oli merkittävä poikkeama kansainvälisissä kiintymyssuhdejakaumavertailuissa. Tutkimuksemme edustaa vastaavaa poikkeamaa. Grossman ym. (1985) esittävät kansainvälisistä tuloksista poik-

keaville SSP-tuloksilleen kulttuurisen tulkinnan liittäen lapsen kiintymyskäyttäytymisen äidin sensitiivisyyteen. Tulokset heijastaisivat saksalaisia kasvatus- ja hoivatapoja ja erityisesti pienten lasten varhaista itsenäistämistä. Tulos heijastaisi pohjois-saksalaisten äitien mieltymystä varhaiseen itsenäisyyskasvatukseen. Lisäksi Grossman, Grossman & Kindler (2005) korostavat, että saksalaiseen tapaan kommunikoida kuuluu vahvan tunneilmaisun välttäminen. Niinpä välttämishakuisten työmallien yleisyys saksalaisessa otoksessa kertoisi saksalaisesta kulttuurisesti toimivasta kiintymysstrategiasta. Siihen ei myöskään liittynyt psyykkisiä ongelmia. Myös käsillä olevassa tutkimuksessa vanhempien sensitiivisyyttä koskevat tulokset tarjosivat tukea saaduille kiintymyssuhdetyömallijakautumille (Hautamäki, 2008a,b). Suomessa lapsen varhaista itsenäistymistä on perinteisesti arvostettu (Crittenden & Claussen, 2000a). Lapsen varhaista itsenäistymistä on myös edistetty suomalaisten äitien laajamittaisen työnteon ja järjestetyn päivähoidon kautta (Moilanen, Kunelius, Tirkkonen & Crittenden, 2000).

Grossmanin (ym., 2005) ja tämä tutkimus osoittavat, että on tärkeää syventää tietoa siitä, miten kulttuurinen konteksti ja oletukset elämän vaaratekijöistä sekä siitä, miten vaaratekijöistä selvittää, vaikuttavat niin vanhempien kuin lasten kehittyviin työmalleihin (Crittenden, 2000c). On syytä tutkia tarkemmin myös sitä, miten lapsi kulttuurisessa vuorovaikutuksessa vanhempiensa kanssa kehittää kiintymyssuhdetyömalleja, joka vähitellen muuntuu kulttuurisesti toimivaksi, yksilöä kulttuurin kulloinkin korostamia riskejä vastaan suojelevaksi strategiaksi (Harwood, Miller & Lucca Irizarry, 1995; Lippe & Crittenden, 2000).

Otos on isosta työstä huolimatta pieni ja siten tuloksia on yleistettävä varovaisesti. Pitkittäisissä kiintymyssuhdetutkimuksissa käytetään paljon aikaa vaativia, psyyken syvärakenteita tavoittelevia kiintymyssuhdetyömallien arviointeja käyttäen menetelmiä, jotka edellyttävät perusteellista koulutusta ja luokitusluotettavuutta. Niinpä kulttuurivälinen kiintymyssuhdetutkimus ei juuri ole käyttänyt demografisesti edustavia otoksia. Tärkein merkitys on edelleen testata kiintymyssuhdeteorian ja – tutkimuksen perusoletuksia (Van IJzendoorn & Sagi, 1999, 731): ”*Kulttuurien välinen tutkimus ei ole (vielä) osoittanut virheellisiksi kiintymyssuhdeteo-*

rian rohkeita oletuksia kiintymyssuhteen universaalisuudesta ja normatiivisuudesta ja sen edellytyksistä ja seurauksista.” Jos oletetaan, että kiintymyssuhdetyömallien jatkuvuus on suurin keskiverto-otoksissa (Benoit & Parker, 1994), joissa olosuhteet ovat vakaat, tarkasteltiinpa niitä Bronfenbrennerin (1979,1999) eri tasoilla tai Vygotskin (1978) kehityksen sosiaalisen tilanteen mukaan, niin tämä oletus ei ollut voimassa tässä otoksessa yli sukupolvien. Vaikka suomalaiselle otokselle oli ominaista sukupolvien osalta merkittävät ulkoisten olosuhteiden muutokset, tulokset osoittivat kasvavaa kiintymyssuhdetyömallien yhtenevyyttä kolmessa sukupolvessa, kun seurattiin lapsen kehitystä yhden vuoden iästä kolmen vuoden ikään äidin ja isoäidin ”mummografisessa” kehityksessä.

Kiitokset

Suomen Akatemia, Joensuun yliopisto ja Svenska social- och kommunalhögskolan vid Helsingfors universitet ovat rahoittaneet tutkimusta. Patricia M. Crittenden on kommentoinut varhaisempaa käsikirjoitusta. Kiitämme myös tutkimukseen osallistuneita perheitä. Tiedustelut: Airi Hautamäki, Svenska social- och socialhögskolan, PB 16, 00014 Helsingfors universitet, Finland, airi.hautamaki@helsinki.fi.

Artikkeli on saapunut toimitukseen 6.3.2008 ja hyväksytty julkaistavaksi 27.10.2008.

Viitteet

¹ Gricen (1975, 1989; Hesse, 1999, Crittenden, 2004a) mukaan koherentin diskurssin perustana on kooperaatio, joka yleensä on yhteydessä seuraavien periaatteiden noudattamiseen kiintymyssuhdehaastattelussa: 1. Laatu: Todenmukainen diskurssi: suhdetta vanhempiin kuvaavia semanttisia yleistyksiä esimerkitetään episodeilla eli tapahtumilla. Eli jos haastateltava kuvaa lapsuuden suhdettaan äitiin ”rakastavana” tai ”vihamielisenä”, niin hän pystyy palauttamaan mieleen tapahtumia eli episodeja, joista semanttisella tasolla kuvattu suhteen luonne ilmenee. 2. Määrä: ytimekäs, mutta kuitenkin kattava diskurssi. 3. Relevanssi: käsiteltävän asian kannalta relevantti diskurssi. 4. Muoto: selkeä, johdonmukainen ja jäsentynyt diskurssi.

Lähdeluettelo

- Achenbach, T.M. & Rescorla, L.A. (2000). *Manual for the ASEBA Preschool Forms & Profiles*. Burlington, VT: University of Vermont, Research Center for Children, Youth, & Families.
- Ainsworth, M.D.S., Bell, S.M. & Stayton, D.D. (1974). Infant-mother attachment and social development: “Socialization” as a product of reciprocal responsiveness to signals. (s. 99–135). Teoksessa M.P.M. Richards (toim.), *Integration of the child into a social world*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Ainsworth, M.D.S., Blehar, M.C., Waters, E. & Wall, S. (1978). *Patterns of attachment: A psychological study of the strange situation*. Hillsdale, NJ: Lawrence Erlbaum.
- Barnett, D., Butler, C.M. & Vondra, J.I. (1999). Atypical patterns of early attachment: Discussion and future directions. *Monographs of the Society for Research in Child Development*, 64 (3), 119–144.
- Beebe, B., Knoblauch, S., Rustin, J. & Sorter, D. (2005) *Forms of intersubjectivity in infant research and adult treatment*. New York: Other Press.
- Belsky, J., Campbell, S.B., Cohn, J.F. & Moore, G. (1996). Instability of infant-parent attachment security. *Developmental Psychology*, 32, 921–924.
- Benoit, D. & Parker, K. (1994). Stability and transmission of attachment across three generations. *Child Development*, 65, 1444–1456.
- Bergman, L.R. & El-Khoury, B.M. (2002). *SLEIPNER – a statistical package for pattern-oriented analyses*. Department of Psychology, Stockholm University, 2.1, 2002.
- Black, K. A., Jaeger, E., McCartney, K. & Crittenden, P. M. (2000). Attachment models, peer interaction behavior, and feelings about the self: Indications of maladjustment in Dismissing/Preoccupied (Ds/E) adolescents. (s. 300–324). Teoksessa P.M. Crittenden & A.H. Claussen (toim.), *The organization of attachment relationships: Maturation, context, and culture*. New York: Cambridge University Press.
- Bowlby, J. (1982). *Attachment and loss. Vol. 1: Attachment* (2nd rev. ed.). New York: Basic Books (Original work published 1969).
- Bowlby, J. (1980). *Attachment and loss. Vol. 3: Loss, sadness and depression*. New York: Basic Books.
- Bretherton, I. (2005). In pursuit of the internal working model construct and its relevance for attachment relationships. (s. 13–47). Teoksessa K.E. Grossmann, K. Grossman & E. Waters (toim.), *Attachment from infancy to adulthood. The major longitudinal studies*. New York: Guilford.
- Bronfenbrenner, U. (1979). *The ecology of human development. Experiments by nature and design*. Cambridge, Massachusetts and London: Harvard University Press.
- Bronfenbrenner, U. (1999). Environments in developmental perspective: Theoretical and operational models. (s. 3–28). Teoksessa S.L. Friedman & T.D. Wachs (toim.), *Measuring environment across the life span: Emerging methods and concepts*. Washington, DC, US: American Psychological Association.
- Buss, A.H. & Plomin, R. (1984). *Temperament: Early developing personality traits*. Hillsdale, NJ: Erlbaum.

- Chisholm, K. (1998). A three-year-follow-up of attachment and indiscriminate friendliness in children adopted from Romanian orphanages. *Child Development*, 69, 1092–1106.
- Chisholm, K. (2000). Attachment in children adopted from Romanian orphanages: Two case studies. (s. 171–189). Teoksessa P.M. Crittenden & A.H. Claussen (toim.), *The organization of attachment relationships. Maturation, culture and context*. Cambridge, New York: Cambridge University Press.
- Claussen, A.H. & Crittenden, P.M. (2000c). Maternal sensitivity. (s. 115–122). Teoksessa P.M. Crittenden & A.H. Claussen (toim.). *The organization of attachment relationships. Maturation, culture and context*. Cambridge, New York: Cambridge University Press
- Crittenden, P.M. (1985). Maltreated infants: Vulnerability and resilience. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 26, 85–96.
- Crittenden, P.M. (1992a). Treatment of anxious attachment in infancy and early childhood. *Development and Psychopathology*, 4, 575–602.
- Crittenden, P.M. (1992b). Quality of attachment in the pre-school years. *Development and Psychopathology*, 4, 209–241.
- Crittenden, P.M. (1994). Peering into the black box: An exploratory treatise on the development of self in young children. (s. 79–148). Teoksessa D. Cicchetti & S.L. Toth (toim.), *Disorders and dysfunctions of the self. Rochester Symposium of Developmental Psychopathology. Vol. 5*. Rochester: University of Rochester Press.
- Crittenden, P.M. (1999). Danger and development: The organization of self-protective strategies. (s. 145–171). Teoksessa J.I. Vondra & D. Barnett (toim.), *Atypical attachment in infancy and early childhood among children at developmental risk. Monographs of the Society for Research in Child Development*. Oxford: Blackwell Publishers.
- Crittenden, P.M. (2000a). Introduction. (s. 1–10). Teoksessa P.M. Crittenden & A.H. Claussen (toim.), *The organization of attachment relationships. Maturation, culture and context*. Cambridge, New York: Cambridge University Press.
- Crittenden, P.M. (2000b). A Dynamic-Maturational approach to continuity and change in pattern of attachment. (s. 343–357). Teoksessa P.M. Crittenden & A.H. Claussen (toim.), *The organization of attachment relationships. Maturation, culture and context*. Cambridge, New York: Cambridge University Press.
- Crittenden, P.M. (2000c). A Dynamic-Maturational exploration of the meaning of security and adaptation. Empirical, cultural, and theoretical considerations. (s. 358–416). Teoksessa P.M. Crittenden & A.H. Claussen (toim.), *The organization of attachment relationships. Maturation, culture and context*. Cambridge, New York: Cambridge University Press.
- Crittenden, P.M. (2003). *A Guide to expansions and modifications of the Ainsworth Strange Situation*. Julkaisematon toukokuu; 2003.
- Crittenden, P.M. (2004a). *Patterns of attachment in adulthood: A Dynamic-Maturation approach to analyzing the Adult Attachment Interview*. Julkaisematon käsikirjoitus maaliskuu, 2004.
- Crittenden, P.M. (2004b). *The Preschool Assessment of Attachment. Coding manual*. Family Relations Institute, Miami, Florida: December, 2004.
- Crittenden, P.M. (2006). A Dynamic-Maturational Model of attachment. *ANZJFT*, 27(2), 105–115.
- Crittenden, P.M. (2008). *Raising parents. Attachment, parenting and child safety*. Cullompton, Devon: Willan Publishing.
- Crittenden, P.M. & Claussen, A.H. (2000a). Adaptation to varied environments. (s. 234–248). Teoksessa P.M. Crittenden & A.H. Claussen (toim.). *The organization of attachment relationships. Maturation, culture and context*. Cambridge, New York: Cambridge University Press.
- Crittenden, P.M. & Claussen, A.H. (2000b). (Eds.). *The organization of attachment relationships. Maturation, culture and context*. Cambridge, New York: Cambridge University Press.
- Crittenden, P.M., Claussen, A.H. & Kozłowska, K. (2007). Choosing a valid assessment of attachment for clinical use: A comparative study. *ANZJFT*, 28(2), 78–87.
- DeHass, M., Bakermans-Kranenburg, M. & van IJzendoorn, M.H. (1994). The Adult Attachment Interview and questionnaires for attachment style, temperament, and memories of parental behavior. *Journal of Genetic Psychology*, 155, 471–486.
- DeWolff, M.S. & van IJzendoorn, M.H. (1997). Sensitivity and attachment: A meta-analysis on parental antecedents of infant-attachment. *Child Development*, 68, 571–591.
- Egeland, B. & Farber, E. (1984). Infant-mother attachment: Factors related to its development and change over time. *Child Development*, 55, 753–771.
- Fagot, B.I. & Pears, K. (1996). Changes in attachment during the third year: Consequences and predictions. *Development and Psychopathology*, 8, 325–344.
- Fonagy, P., Steele, H. & Steele, M. (1991). Maternal representations of attachment during pregnancy predict the organization of infant-mother attachment at one year of age. *Child Development*, 62, 891–905.
- George, C., Kaplan, N. & Main, M. (1986). *Adult Attachment Interview Protocol (3rd ed.)*. Julkaisematon käsikirjoitus. Department of Psychology, University of California at Berkeley.
- Grice, P. (1975). Logic and conversation. (s. 41–58). Teoksessa P. Cole & J.L. Moran (toim.). *Syntax and semantics: Vol. 3. Speech acts*. New York: Academic Press.
- Grice, P. (1989). *Studies in the way of words*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Grossmann, K., Grossmann, K.E., Spangler, G., Suess, G. & Unzner, L. (1985). Maternal sensitivity and the newborns orientation responses as related to quality of attachment in northern Germany. (s. 233–256). Teoksessa I. Bretherton & E. Waters (toim.), *Growing points of attachment theory and research. Monographs of the Society for Research in Child Development*, 50 (1–2, Serial No. 209).
- Grossmann, K., Grossmann, K. & Kindler, H. (2005). Early care and the roots of attachment and partnership representations. The Bielefeld and Regensburg Longitudinal Studies. (s. 98–136). Teoksessa K.E. Grossman, K. Grossman & E. Waters (toim.), *Attachment from infancy to adulthood. The major longitudinal studies*. New York, London: Guilford.
- Gullestad, S.E. (2003). Adult Attachment Interview and psychoanalytic outcome studies. *International Journal of Psychoanalysis*, 84, 651–668.
- Haapasalo, J., Puuopponen, M. & Crittenden, P.M. (1999). Victim to victimizer: The psychology of isomorphism in a case

- of a recidivist pedophile. *Journal of Child Sexual Abuse*, 7, 97–115.
- Harwood, R.L., Miller, J.G. & Lucca Irizarry, N. (1995). *Culture and attachment. Perceptions of the child in context*. New York, London: Guilford Press.
- Hautamäki, A. (2001). Kiintymyssuhdeteoria – teoria yksilön kiin(nit)ymisestä tärkeisiin toisiin ihmisiin, kiintymyssuhteen katkoksista ja merkityksestä kehitykselle (s. 13–66). Teoksessa J. Sinkkonen & M. Kalland (toim.), *Varhaiset ihmissuhteet ja niiden häiriintyminen*. Helsinki: WSOY.
- Hautamäki, A. (2006). *Transmission of attachment across three generations: A longitudinal study of two normative samples in Finland concerning mechanisms of continuity and discontinuity*. Poster presented at the 10th World Congress of WAIMH, Paris, July 2006.
- Hautamäki, A. (2007). *Transmission of attachment across three generations, from grandmother to grandchild: A longitudinal study*. Paper presented at the Symposium, "Attachment Relationships I, The 13th European Congress of Developmental Psychology, August 21–25, 2007, University of Jena, Germany.
- Hautamäki, A. (2008a). Attachment and parental sensitivity in a low-risk Finnish sample – The avoidant and unresponsive Finns? Teoksessa P. Aunio, M. Jahnukainen, M. Kalland & J. Silvonen (toim.), *Piaget is dead, Vygotsky is still alive, or? A Honorary Book for Professors Airi and Jarkko Hautamäki*. (Forthcoming).
- Hautamäki, A. (2008b). *Transmission of attachment across three generations: The return of grannies?* Invited keynote lecture presented at the First Biennial Conference of the International Association for the Study of Attachment (IASA) in conjunction with the University of Bertinoro, Italy, Oct. 5–7, 2008.
- Hesse, E. (1996). Discourse, memory, and the Adult Attachment Interview: A note with emphasis on the emerging cannot classify category. *Infant Mental Health*, 17, 4–11.
- Hesse, E. (1999). The Adult Attachment Interview. Historical and current perspectives. (s. 395–433). Teoksessa J. Cassidy & P.R. Shaver (toim.), *Handbook of attachment. Theory, research, and clinical applications*. New York, London: The Guilford Press.
- Hughes, J., Hardy, G. & Kendrick, D. (2000). Assessing adult attachment status with clinically-orientated interviews: A brief report. *British Journal of Medical Psychology*, 73, 279–283.
- Ingold, T. (1997). *Finland in the New Europe. People, community, and society*, EAGLE Street, Newsletter of the Finnish Institute in London, no.4.
- Kozłowska, K. (2007). The developmental origins of conversion disorders. *Clinical Child Psychology and Psychiatry*, 12, 487–510.
- Kozłowska, K. & Foley, S. (2006). Attachment and risk of future harm: A case of non-accidental brain injury. *Australia and New Zealand Journal of Family Therapy*, 27, 75–82.
- Kozłowska, K., Foley, S. & Crittenden, P.M. (2006). Factitious illness by proxy: Understanding underlying psychological processes and motivations. *Australia and New Zealand Journal of Family Therapy*, 27, 92–104.
- Lippe, A. von der & Crittenden, P.M. (2000). Patterns of attachment in young Egyptian children. (s. 97–114). Teoksessa P.M. Crittenden & A.H. Claussen (toim.), *The organization of attachment relationships. Maturation, culture and context*. Cambridge, New York: Cambridge University Press.
- Maier, M.A., Bernier, A., Pekrun, R., Zimmermann, P. & Grossman, K.E. (2004). Attachment working models as unconscious structures: An experimental test. *International Journal of Behavioral Development*, 28, 2, 180–189.
- Main, M. & Goldwyn, R. (painossa). *Adult attachment scoring and classification systems*. University of California at Berkeley: Julkaisematon käsikirjoitus.
- Main, M., Kaplan, N. & Cassidy, J. (1985). Security in infancy, childhood and adulthood: A move to the level of representation. Teoksessa I. Bretherton, I. & E. Waters (toim.), *Growing points of attachment. Theory and research. Monographs of the Society for Research in Child Development* 50(1–2, Serial No. 209), 66–104.
- Main, M. & Solomon, J. (1990). Procedures for identifying infants as disorganized/disoriented during the Ainsworth Strange Situation. (s. 121–160). Teoksessa M. Greenberg, D. Cicchetti & E.M. Cummings (toim.), *Attachment during the preschool years: Theory, research, and intervention*. Chicago: University of Chicago Press.
- Moilanen, I., Kunelius, A., Tirkkonen, T. & Crittenden, P.M. (2000). Attachment in Finnish twins. (s. 125–140). Teoksessa P.M. Crittenden & A.H. Claussen (toim.), *The organization of attachment relationships. Maturation, culture and context*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Nauha, S. & Silven, M. (2000). Puolisoiden varhaiset kiintymyssuhteet: Viehättääkö samanlaisuus? *Psykologia*, 1, 71–81.
- Pearson, J.L., Cohn, D.A., Cowan, P.A. & Pape Cowan, C. (1994). Earned- and continuous-security in adult attachment: Relation to depressive symptomatology and parenting style. *Development and Psychopathology*, 6, 359–373.
- Phelps, J.L., Belsky, J. & Crnic, K. (1998). Earned security, daily stress, and parenting: A comparison of five alternative models. *Development and Psychopathology*, 10, 21–38.
- Radke-Yarrow, M. (1998). *Children of depressed mothers. From early childhood to maturity*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Rauh, H., Ziegenhain, U., Muller, B. & Wijnroks, L. (2000). Stability and change in infant-mother attachment in the second year of life: Relations to parenting quality and varying degrees of day-care experience. (s. 251–276). Teoksessa P.M. Crittenden & A.H. Claussen (toim.), *The organization of attachment relationships. Maturation, culture and context*. Cambridge, New York: Cambridge University Press.
- Riksen-Walraven, J.M. & van Aken, M.A.G. (1997). Effects of two mother-infant intervention programs upon children's development at 7, 10, and 12 years. (s. 79–91). Teoksessa W. Koops, J.B. Hoeksma & D.C. van den Boom (toim.), *Development of interaction and attachment: Traditional and non-traditional approaches*. Amsterdam: North Holland.
- Ringer, F. & Crittenden, P.M. (2007). Eating disorders and attachment: The effect of hidden family processes on eating disorders. *European Eating Disorders Review*, 15, 119–130.
- Roisman, G.I., Padron, E., Sroufe, A. & Egeland, B. (2002). Earned secure attachment status in retrospect and prospect. *Child Development*, 73, 4, 1204–1219.

- Rutter, M. (1981). *Maternal deprivation reassessed*. 2nd edn. Harmondsworth: Penguin.
- Schore, A.N. (1994). *Affect regulation and the origin of the self: The neurobiology of emotional development*. Hillsdale, New York: Lawrence Erlbaum.
- Schore, A.N. (2003). *Affect dysregulation and disorders of the self*. New York, London: W.W. Norton.
- Shaw, D.S., Owens, E.B., Vondra, J.I. & Keenan, K. (1996). Early risk factors and pathways in the development of early disruptive behavior problems. *Development and Psychopathology*, 8, 679–699.
- Simó, S., Rauh, H. & Ziegenhain, U. (2000). Mutter-Kind-Interaktion in den ersten 18 Lebensmonaten und Bindungssicherheit am Ende des 2. Lebensjahres. *Psychologie in Erziehung und Unterricht*, 47, 118–141.
- Solomon, J. & George, C. (1999). The place of disorganization in attachment theory. Linking classic observations with contemporary findings. (s.3–32). Teoksessa J. Solomon & C. George (toim.), *Attachment disorganization*. New York: Guilford Press.
- Sroufe, L.A., Egeland, B., Carlson, E.A. & Collins, W.A. (2005). *The development of the person. The Minnesota study of risk and adaptation from birth to adulthood*. New York, London: Guilford.
- Strathearn, L. (2008). *Does attachment shape the mother's brain. Exploring the neurobiology of attachment*. Plenary lecture at the First Biennial Conference for the Study of Attachment (IASA) held in conjunction with the University of Bologna at Bertinoro, Italy, Oct. 5–7, 2008.
- Teti, D.M. (2000). Maternal depression and child-mother attachment in the first three years. (s. 190–213). Teoksessa P.M. Crittenden & A.H. Claussen (toim.), *The Organization of Attachment Relationships: Maturation, Culture, and Context*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Teti, D.M. & Gelfand, D.M. (1997). The Preschool Assessment of attachment: Construct validity in a sample of depressed and non-depressed families. *Development and Psychopathology*, 9, 517–536.
- Teti, D.M., Gelfand, D.M., Messinger, D.S. & Isabella, R. (1995). Maternal depression and the quality of early attachment: An examination of infants, preschoolers, and their mothers. *Developmental Psychology*, 31, 364–376.
- Thompson, R.A., Lamb, M. & Estes, D. (1982). Stability of infant-mother attachment and its relationship to changing life circumstances in an unselected middle-class sample. *Child Development*, 53, 144–148.
- Van den Boom, D.C. (1990). Preventive intervention and the quality of mother-infant interaction and infant exploration in irritable infants. (s. 249–270). Teoksessa W. Koops ym. (toim.), *Developmental psychology behind the dikes*. Amsterdam: Eburon.
- Tulving, E. (1985). How many memory systems are there? *American Psychologist*, 40, 385–398.
- Van den Boom, D.C. (1994). The influence of temperament and mothering on attachment and exploration: An experimental manipulation of sensitive responsiveness among lower-class mothers with irritable infants. *Child Development*, 65, 1457–1477.
- Van den Boom, D.C. (1997). Sensitivity and attachment: Next steps for developmentalists. *Child Development*, 64, 592–594.
- Van IJzendoorn, M.H. (1995). Adult attachment representations, parental responsiveness, and infant attachment: A meta-analysis of the predictive validity of the Adult Attachment Interview. *Psychological Bulletin*, 117, 387–403.
- Van IJzendoorn, M.H., Juffer, F. & Duyvesteyn, M. (1995). Breaking the intergenerational cycle of insecure attachment: A review of the effects of attachment-based interventions on maternal sensitivity and infant security. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 36, 225–248.
- Van IJzendoorn, M.H., Kranenburg, M.J., Zwart-Woudstra, H., van Bussbach, A. & Lambermon, M.W.E. (1991). Parental attachment and children's social-emotional development: Some findings on the validity of the Adult Attachment Interview in the Netherlands. *International Journal of Behavioral Development*, 14, 375–394.
- Van IJzendoorn, M.H. & Kroonenberg, P.M., (1988). Cross-cultural patterns of attachment. Meta-analysis of the strange situation. *Child Development*, 59, 147–156.
- Van IJzendoorn, M.H. & Sagi, A. (1999). Cross-cultural patterns of attachment. Universal and contextual Dimensions. (s. 713–734). Teoksessa J. Cassidy & P.R. Shaver (toim.), *Handbook of Attachment: Theory, Research, and Clinical Applications*. New York, London: The Guilford Press.
- Van IJzendoorn, M.H., Sagi, A. & Lambermon, M.W.E. (1992). The multiple caretaker paradox: Data from Holland and Israel. (s. 5–24). Teoksessa R.C. Pianta (toim.), *New directions for child development: No. 57. Beyond the parent: The roles of other adults in children's lives*. San Francisco, CA: Jossey-Bass.
- Van IJzendoorn, M.H., Bakermans-Kranenburg, M.J., & Sagi-Schwartz, A. (2006). Attachment across diverse sociocultural contexts: The limits of universality. (s. 107–142). Teoksessa K.H. Rubin & O.B. Chung (toim.), *Parenting beliefs, behaviors, and parent-child relations. A cross-cultural perspective*. New York: Psychology Press.
- Vaughn, B., Egeland, B. Sroufe, L.A. & Waters, E. (1979). Individual differences in infant-mother attachment at twelve and eighteen months: Stability and change in families under stress. *Child Development*: 50, 971–975.
- Vondra, J.I., Hommerding, K.D. & Shaw, D.S. (1999). Stability and change in infant attachment in a low-income sample. (s. 119–144). Teoksessa J.I. Vondra & D. Barnett (toim.), *Atypical attachment in infancy and early childhood among children at developmental risk. Monographs of the Society for Research in Child Development*. Oxford: Blackwell Publishers.
- Vondra, J.I., Shaw, D.S., Swearingen, L., Cohen, M. & Owens, E.B. (1999). Early relationship quality from home to school: A longitudinal study. *Early Education and Development*, 10 (2), 163–190.
- Vondra, J.I., Shaw, D.S., Swearingen, L., Cohen, M. & Owens, E.B. (2001). Attachment stability and emotional and behavioral regulation from infancy to preschool age. *Development and Psychopathology*, 13, 13–33.
- Ward, M.J. & Carlson, E.A. (1995). Associations among adult attachment representations, maternal sensitivity, and infant-mother attachment in a sample of adolescent mothers. *Child Development*, 66, 69–79.

-
- Weinfield, N., Sroufe, L.A. & Egeland, B. (2000). Attachment from infancy to young adulthood in a high risk sample: Continuity, discontinuity, and their correlates. *Child Development*, 71, 695–702.
- Zachrisson, H.D. & Kulbotten, G.R. (2006). Attachment in anorexia nervosa: An exploration of associations of eating disorder psychopathology and psychiatric symptoms. *Eating Weight Disorder*, 11, 163–170.
- Zeanah, C.H., Benoit, D., Barton, M., Regan, C., Hirshberg, L.M. & Lipsitt, L.P. (1993). Representations of attachment in mothers and their one-year-old infants. *Journal of the American Academy of Child and Adolescent Psychiatry*, 32, 278–286.
- Ziegenhain, U., Mueller, B. & Rauh, H. (1996). Fruehe Bindungserfahrungen und Verhaltensaefaeligkeiten bei Kleinkindern in einer sozialen und kognitiven Anforderungssituation. *Praxis der Kinderpsychologie und Kinderpsychiatrie*, 45 (3–4), 95–102.